

UDK: 368.023.3+368.023.1:347.4:321.152:659.23:122

*Prof. dr Jovan Lj. Slavnić<sup>1</sup>*

## **OBAVEZA OSIGURANIKA DA SARAJUJE SA OSIGURAVAJEM U UTVRĐIVANJU NASTANKA OSIGURANOG SLUČAJA U SAVREMENIM EVROPSKIM PRAVIMA**

**(I DEO)**

PREGLEDNI RAD

### **Apstrakt**

U članku autor na razlikama koje postoje u tokom proteklih šesnaest godina reformisanim izvorima prava kontinentalnih evropskih država koji uređuju ugovor o kopnenom osiguranju u pogledu pre svega načina nastanka i sadržine obaveze osiguranika da saraduje sa osiguravačem u utvrđivanju nastupanja osiguranog slučaja i obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade, raspravlja više značajnih pitanja koja su od interesa za savremeno regulisanje ove obaveze u budućem Građanskom zakoniku Republike Srbije, čiju je treću verziju radnog teksta objavila Komisija Vlade RS za izradu Građanskog zakonika Republike Srbije 29. maja 2015. godine. Sa tim razlikama u vezi jedno od glavnih pitanja o kome se raspravlja je da li ovu obavezu koja u našem važećem Zakonu o obligacionim odnosima od 1978. godine, odnosno u ugovornom pravu osiguranja Srbije nije regulisana kao zakonska ugovorna obaveza osiguranika, regulisati kao zakonsku ugovornu obavezu, ugovorenu obavezu ili u kom obimu je regulisati kao zakonsku, a u kome kao ugovorenu obavezu, tj. u kom je obimu prepustiti da je reguliše osiguravač u uslovima osiguranja. Zatim, da li ovu obavezu koja postoji u svim vrstama osiguranja

---

<sup>1</sup> Profesor Univerziteta u Novom Sadu (u penziji) i počasni predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije (AIDA Serbia) (E-mail: lolesl@eunet.rs)

Rad je primljen: 12. 12. 2016.

Rad je prihvaćen: 16. 12. 2016.

regulisati kao jedinstvenu sa obavezom osiguranika da osiguravaču kad nastupi osiguranik slučaj prijavi nastanak osiguranog slučaja, ili kao samostalnu, odvojenu i nezavisnu od ove. I ukoliko se reguliše kao samostalna da li je i u kom obimu, odnosno značenju je obaveza saradnje osiguranika sa osiguravačem u utvrđivanju nastupanja osiguranog slučaja i obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade jedna pravna celina sa obavezom osiguranika da osiguravaču prijavljivi nastupanje osiguranog slučaja. Kako kreirati ovu obavezu u pogledu njenog dejstva: na zahtev osiguravača ili i bez zahteva osiguravača, dakle, kao zakonsku ili ugovorenu obavezu koja nastaje za osiguranika *ex lege*, odnosno na osnovu određenja u ugovoru. Takođe, raspravlja se pitanje koliko razučena u pogledu elemenata koji čine njenu sadržinu treba da bude zakonom regulisana ova obaveza, te koje detalje sadržine, odnosno elemente treba da obuhvati u značenju skupa određenih dužnosti koje treba da ima osiguranik prema osiguravaču da bi ona odgovarala savremenim potrebama osiguranja u Srbiji. I da li te dužnosti koje čine okvir obaveze saradnje treba ili ne treba zakonom, odnosno ugovorom limitirati. Koja lica u osiguranju treba da budu određena kao njeni obveznici pored osiguranika. Kao i kojim posledicama, koje čine prava osiguravača prema osiguraniku, treba sankcionisati povredu obaveze saradnje, odnosno povredu dužnosti koje tu saradnju čine. I na koji način oblik i stepen krivice osiguranika ispoljen prilikom povrede obaveze saradnje i dužnosti koje je čine treba i na koji način da utiče na vrstu prava koje osiguravaču ima. Od značaja u članku je i rasprava o najprikladnijem terminološkom imenovanju ove obaveze za naše domaće pravo za čije označavanje pravni sistemi evropskih kontinentalnih država koji se u članku ispituju koriste različite nazive ili se ona u njima uopšte ne imenuje.

Ispitivanje rečenih pitanja sprovodi se, s jedne strane, na rešenjima koja su prihvaćena u reformisanim zakonima evropskih država koje su sa stanovišta kopnenog osiguranja, finansija i privrede uopšte u vrhu najrazvijenijih evropskih država i najrazvijenijeg kopnenog ugovornog prava osiguranja (Nemačka, Austrija, Švajcarska i Francuska), a s druge strane, u reformisanim zakonima evropskih država koje su na naznačenom polju blizu ili sasvim na periferiji da bi se ustanovilo koliko oni prate ili zaostaju i na kojim područjima za savremenim regulisanjem u najrazvijenijim državama, odnosno pravima o kopnenom ugovornom pravu osiguranja (Češka, Bugarska, i Rumunija). I na rešenjima koje je doneo međunarodni dokument koji treba da čini osnov za izradu buduće direktive o evropskom (kopnenom) ugovornom pravu osiguranja, koji je donet 1 novembra 2015. godine pod nazivom Principi Evropskog ugovornog prava osiguranja za

koji još dok je bio u Nacrtu iz 2007. i 2009. godine vladalo opšte uverenje u evropskoj naučnoj javnosti da je napredan i uravnotežen sistem zaštite osiguranika i osiguravača.

***Ključne reči:*** osiguranik, osiguravač, obaveza, saradnja, davanje obaveštenja, dostavljanje dokumenata, povreda obaveze, posledice.

## **1. OBAVEZA SARADNJE PREMA PRINCIPIMA EVROPSKOG UGOVORNOG PRAVA OSIGURANJA I U IZVORIMA PRAVA EVROPSKIH DRŽAVA**

Radi lakšeg praćenja širine razlika koje postoje o pitanjima koja smo naveli u apstraktu da su glavni predmet ispitivanja autora u ovom članku u nacionalnim zakonima evropskih država i prema Principima Evropskog ugovornog prava osiguranja (u daljem tekstu: Principi) prema čijim rešenjima će ona biti ispitivana, izlaganje u ovom odeljku će se odvijati prema sledećoj šemi u okviru koje ćemo raspravljati o: a) licima u ugovoru o osiguranju na koja se odnosi obaveza saradnje, b) predmetu ili cilju obaveze saradnje, c) dužnostima koje ima osiguranik prema osiguravaču u izvršenju obaveze saradnje i koje čine sadržinu obaveze saradnje, d) načinu kako nastaju dužnosti koje ima osiguranik u izvršenju obaveze saradnje (na zahtev ili i bez zahteva osiguravača), e) roku i mestu u kome se imaju izvršiti dužnosti koje čine sadržinu obaveze saradnje, f) oblicima povrede obaveze saradnje, odnosno dužnosti koje je čine (docnji i drugim oblicima) i g) osnovu odgovornosti za povredu dužnosti koje čine sadržinu obaveze saradnje i pravima osiguravača koja kao sankcije prete osiguraniku kada su dužnosti iz kojih se saradnja sastoji povređene. Pored ovih pitanja, u onim pravnim sistemima gde se ona pojavljuju biće ispitivano i pitanje forme u kojoj se moraju ili mogu izvršiti dužnosti koje su obuhvaćene obavezom saradnje i postojanje posebnog slučaja povrede obaveze saradnje u vidu podnošenja osiguravaču lažnog odštetnog zahteva.

Nedostatak u ispitivanju navedenih pravnih pitanja koja čine elemente sadržine obaveze saradnje i u celini posmatrana određeni pravni institut u reformisanim nacionalnim zakonima ili novim izvorima o ugovoru o osiguranju kao što su Principi je u tome što, zbog nedovoljnog protoka vremena od donošenja i stupanja na snagu ovih izvora, o institutima koja oni uređuju nije mogla biti kreirana i objavljena obimnija sudska praksa i u literaturi objavljen veći broj radova u kojima su norme koje ih regulišu podvrnute kritičkom razmatranju i širem tumačenju rešenja koji oni donose na osnovu kojih stavova bi autor jednog rada, kao što je ovaj koji se temelji uglavnom na korišćenju normativnog uporedno-pravnog metoda ispitivanja, proverio svoje stavove koje u radu zastupa u tumačenju i

primeni odredbi koje ga regulišu. Zato, ovaj autor snosi punu odgovornost za sve greške u stavovima izraženim u ovom radu.<sup>2 3</sup>

Prilikom ispitivanja obaveze saradnje, rešenja koja ustanovljavaju Principi koristimo kao reper u uporedno-pravnom ispitivanju sadržine te obaveze. Zbog toga što je oni detaljnije regulišu i pri tome vode maksimalno računa o uravnoteženoj zaštiti interesa osiguravača i ugovarača osiguranja i drugih lica koja su subjekti te obaveze.<sup>4</sup> To objašnjava zbog čega je analiza ove obaveze u tom dokumentu ključna za praktično i teorijsko razumevanje suštine elemenata koji čine sadržinu ove obaveze i sa njom korelativno međusobno povezane prethodne obaveze koju ima osiguranik prema osiguravaču da kad nastupi osigurani slučaj ovaj prijavi osiguravaču. Ali i za razumevanje sadržine obaveze osiguravača prema osiguraniku da mu isplati osiguranu sumu, odnosno naknadu iz osiguranja čije ispunjenje je uslovljeno ispunjenjem osiguranikove obaveze na saradnju sa osiguravačem u utvrđivanju osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade. Ta uzajamna povezanost ove dve obaveze čini da između njih postoji odnos korelacije. To objašnjava zbog čega je obaveza saradnje i da nije detaljno regulisana u ovom međunarodnom dokumentu u članku morala biti znatno opširnije razmotrena nego što je to učinjeno prilikom analize sadržine

<sup>2</sup> U šemu koja obuhvata sve glavne elemente sadržine obaveze saradnje koje ćemo u nastavku razmatrati nismo uvrstili naznaku lica kome se prijava informacija o uzrocima i posledicama nastupelog osiguranog slučaja i dostavljanje isprava o tome kao dužnosti iz kojih se uglavnom saradnja sastoji mogu podneti. Pored adresata ovih dužnosti koji se u svim izvorima prava uglavnom navodi da je osiguravač. Zbog toga što se pomenute dužnosti u svim nacionalnim izvorima prava mogu izvršiti i zastupniku osiguravača koji je obavezan da ih primi, s obzirom da prijem ovih informacija i isprava o uzrocima nastupanju osiguranog slučaja i obimu obaveze osiguravača, tj. posledicama nastalog osiguranog slučaja ulazi u obim zakonom ustanovljenih obaveza ovog zastupnika. Bilo da je zastupnik koji radi u ime osiguravača ovlašćen samo da posreduje za osiguravača u zaključenju ugovora o osiguranju, bilo i da ga zaključuje. Prijem informacija i isprava čini zakonom pretpostavljeno ovlašćenje, odnosno punomoćje zastupnika osiguravača, kao što je to slučaj u nemačkom pravu (par. 69 i par. 71 Zakona o ugovorima o osiguranju Nemačke) ili zakonom posebno ustanovljeno ovlašćenje za zastupnika osiguravača, kao npr. u švajcarskom pravu (čl. 40, st. 3 Zakona o ugovoru o osiguranju Švajcarske).

<sup>3</sup> Postoje dužnosti koje ima osiguranik u okviru obaveze saradnje, koje inače čine elemente, kako je to izloženo u navedenoj šemi, sadržine obaveze saradnje i to je zajedničko za sve izvore u kojima će se ona ispitivati da se, ako nije uređena zakonom, uređuje ugovorom o osiguranju i / ili uslovima osiguranja koja su njegov sastavni deo ili se ustanovljava u ispravama koje sastavlja i izdaje osiguravač kao rezultat njegove ustaljene poslovne prakse i tada nije potrebno da bi obavezivalo osiguranika da budu formulisane u uslovima osiguranja. To je slučaj sa dužnošću osiguranika da obavesti / informiše osiguravača o uzrocima i posledicama nastupelog osiguranog slučaja koja postoji za osiguranika i kada je ustanovljena u upitniku osiguravača na koji je osiguranik dužan da odgovori prilikom prijave nastupanja osiguranog slučaja (formularu prijave osiguranog slučaja).

<sup>4</sup> Videti više o uravnoteženoj zaštiti interesa ugovarača osiguranja, odnosno osiguranika i osiguravača u ovom dokumentu kod: Rokas, Joanis, „Principi Evropskog ugovornog prava osiguranja kao napredan i uravnotežen sistem zaštite ugovarača osiguranja“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 1/2013, str. 32-37. Autor je bio član Radne grupe projekta Reforma evropskog ugovornog prava osiguranja koja je izradila Principe.

ove obaveze u nacionalnim izvorima prava pojedinih evropskih država. I zato je neophodno da bi čitalac mogao bolje da razume rešenja o elementima obaveze osiguranika da saraduje sa osiguravačem nakon nastupanja osiguranog slučaja iz uporedno-pravnih izvora važno da se udubi u razmotrene elemente sadržine ove obaveze u Principima. To, međutim, ne znači da ovaj autor rešenja Principa smatra da treba da u svemu posluže kao uzor Komisiji za izradu Građanskog zakonika Republike Srbije u preformulisanju čl. 1433 radnog teksta GZ radi normiranja u tom članu obaveze saradnje. Koja među rešenjima Principa ili ona koja donose reformisani nacionalni izvori prava nekih evropskih država o ugovoru o osiguranju smatramo da treba i sa kojim elementima da budu prihvaćena u našem novom pravu o ugovoru o osiguranju u regulisanju obaveze saradnje biće istaknuto u sledećem odeljku rada u kome ćemo posle kraće analize rešenja koje obuhvata član 1433 Nacrta GZ učiniti svoj predlog za novi tekst tog člana iz koga će se moći videti u kojim odredbama tog člana su prihvaćena ili na njihovu formulaciju uticala savremena rešenja Principa i ona koje poznaju nemački, austrijski i švajcarski zakoni o ugovoru o osiguranju.<sup>5 6</sup>

Pravni izvori koji su predmet analize u članku imaju različit pristup u pogledu metoda regulisanja sadržine razmatrane obaveze osiguranika. U nekima je ona regulisana dispozitivnim normama, dok se u drugima koristi mešoviti model. Model u kome pored dispozitivnih normi, pojedini elementi sadržine ove

---

<sup>5</sup> Treba, međutim, zapaziti da su pod uticajem argumenata koja je dala naša doktrina brojna rešenja Principa uključena u radni tekst Nacrta GZ (dalje: Nacrt GZ RS), najčešće sa neizmenjenom sadržinom. Bilo da se odnose na pravne institute ugovora o osiguranju koji su nepoznati u Zakonu o obligacionim odnosima (u daljem tekstu: ZOO), bilo da su u njemu bili regulisani. Među onima koja nisu bila regulisana u ZOO pomenućemo ona koja se odnose na: jezik, tumačenje isprava i dokazivanje prijema isprava (čl. 1395 Nacrta GZ RS, odnosno čl. 1:203 i čl. 1:204 Principa), formu obaveštavanja (čl. 1396 Nacrta GZ RS, odnosno čl. 1:205 Principa), pretpostavku o upoznatosti sa činjenicama (čl. 1397 Nacrta GZ RS, odnosno čl. 1:206 Principa), zabranu diskriminacije (čl. 1398 Nacrta GZ RS, odnosno čl. 1:207 Principa), klauzule o zloupotrebi (nepoštene klauzule) (čl. 1399 Nacrta GZ RS, odnosno čl. 2:304 Principa), kad se sadržaj polise razlikuje od ugovora (čl. 1409 radnog teksta GZ RS odnosno čl. 2:502 Principa) (više o tim institutima Principa videti kod: Slavnić, Jovan, „Zaključivanje ugovora o osiguranju prema Nacrtu Opšteg referentnog okvira za Evropsko ugovorno pravo osiguranja“, Zbornik radova „Integracija prava osiguranja Srbije u evropski sistem osiguranja“, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, Palić, 2009, str. 323-350 i „Nova područja i pravila tumačenja ugovora u korist jedne strane kod ugovora o osiguranju“, Zbornik radova „Moderno pravo osiguranja: tekuća pitanja i trendovi“, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, Palić, 2014, str. 229-253). Od onih koji su bili regulisani u ZOO navešćemo npr.: dužnost prijavljivanja okolnosti od značaja za ocenu rizika (čl. 1419 Nacrta GZ RS, odnosno čl. 2:101 Principa), izuzeci od sankcija u slučaju povrede ove dužnosti (čl. 1421 Nacrta GZ RS, odnosno čl. 2:101 i čl. 2:102 Principa) i prevara prilikom prijave okolnosti od značaja za ocenu rizika (čl. 1422 Nacrta GZ RS, odnosno čl. 2:104 Principa) (više o toj dužnosti prema Principima i Nacrtu GZ RS od 2014 videti kod: Slavnić, Jovan, „Uticaj i značaj krivice osiguranika na posledice povrede obaveza koje ima u svim vrstama osiguranja - pogled na savremena rešenja u nekim evropskim državama i u Srbiji“, Zbornik radova „Reforme i novi izazovi u pravu osiguranja“, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, Palić, 2015, str. 15-32).

<sup>6</sup> Vlada Republike Srbije, Komisija za izradu Građanskog zakonika (2015): *Građanski zakonik Republike Srbije – Radni tekst*, 29. 5. 2015, Beograd.

obaveze su regulisani relativno prinudnim normama, ili i manjim brojem apsolutno prinudnim normama. To će biti naglašeno na odgovarajućim mestim prilikom ispitivanja obaveze saradnje u pojedinim nacionalnim izvorima prava o ugovoru o osiguranju. Samo na izgled, čini se da su izuzetak Principi jer se sve odredbe u ovom dokumentu, dakle i odredbe o obavezi saradnje osiguranika sa osiguravačem posle nastupanja osiguranog slučaja, apsolutno prinudne norme, s obzirom da su obavezujućeg karaktera u primeni iako je njihova primena dobrovoljna. To, međutim, znači da kada se ugovarač osiguranja i osiguravač saglase da se na njihov ugovor primenjuju Principi (dobrovoljnost primene) njegove odredbe se, osim izuzetaka propisanih članom 1:103 u kome je određen veoma mali broj onih koje se u njima smatraju prinudnim normama, primenjuju na zaključeni ugovor o osiguranju kao celina, te da stoga na zaključeni ugovor nije dozvoljeno isključenje nijedne njihove odredbe iz primene niti primena na taj ugovor odredaba nacionalnog izvora prava ugovornih strana ili nekog drugog nacionalnog izvora prava u kome je regulisan ugovor o osiguranju. I to je izričito predviđeno u čl. 1:102.<sup>7</sup>

Pre nego što pređemo na razmatranje elemenata sadržine obaveze saradnje prema Principima i pojedinim nacionalnim izvorima prava evropskih država za koje smo se opredelili da ih ispitamo u članku, korisno je da se osvrnemo na jedno pitanje koje se često pojavljuje u nauci ugovornog prava osiguranja, a ima određeni praktični značaj za razgraničenje i definisanje razlika između obaveze osiguranika da posle nastupanja osiguranog slučaja prijavi osiguravaču njegovo nastupanje sa njegovom obavezom da posle nastupanja osiguranog slučaja saraduje sa osiguravačem u utvrđivanju nastupanja osiguranog slučaja i obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade osiguranja. To pitanje je da li se obaveza osiguranika da prijavi osigurani slučaj i obaveza saradnje smatraju jednom pravnom celinom? Šta čini da ove dve obaveze osiguranika prema osiguravaču čine pravnu celinu nije dat odgovor. A pri tom se pri ovoj tvrdnji u opisu sadržine obaveze prijave osiguranog slučaja očigledno mešaju ove dve obaveze kada se navodi da osiguranik posle nastupanja osiguranog slučaja dobija od osiguravača poseban formular na kome treba da navede najvažnije okolnosti nastupanja osiguranog slučaja, među kojima se apostrofiraju okolnosti od značaja za ocenu obima nastupelog rizika i visine štete koja je njime prouzrokovana, okolnosti pod kojima je došlo do ostvarivanja rizika, a koje su od značaj za ocenu pravnog pitanja odgovornosti osiguravača za štetu i kao primeri ovih okolnosti od kojih zavisi pitanje pravne odgovornosti osiguravača navodi postojanje franšize, da li je vozač bio pod uticajem alkohola i da li je vozio bez vozačke dozvole.<sup>8</sup>

<sup>7</sup> Više o ovoj i drugim osobinama Principa, videti kod: Đorđević, Slavko, „Principi Evropskog ugovornog prava osiguranja - budući opcionalni instrument prava EU“, *Revija za pravo osiguranja*, 2/2010, str. 19-28.

<sup>8</sup> Šulejić, Predrag, Komentar čl. 917 ZOO „Obaveza obaveštavanja o nastupanju osiguranog slučaja“, u knjizi: *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, knjiga II, redaktor Perović, Slobodan, Beograd, 1995, str. 1494.

Sasvim se može zamisliti u praksi, a ne samo teorijski, da nakon što je osiguranik prijavio osiguranog slučaj da ne nastane obaveza osiguranika na saradnju sa osiguravačem u utvrđivanju njegovog nastupanja i obima obaveze osiguravača na isplatu nadoknade iz osiguranja. To je ona situacija u kojoj, pošto je osiguranik saznao za nastalu štetu i pravo ustanovljeno na naknadu iz osiguranja (za postojanje osiguravajućeg pokrića) prijavio osiguravaču činjenicu nastupanja osiguranog slučaja, čime je obaveza prijave osiguranog slučaja izvršena, osiguravač bez pomoći osiguranika sam je ili preko svog zastupnika, u mogućnosti da pribavi informacije o uzrocima i posledicama nastupelog osiguranog slučaja i u vezi sa njima pribavi sam ili preko zastupnika isprave ili druge dokaze o uzrocima i posledicama osiguranog slučaja koji su mu neophodni da bi mogao da izvrši svoju obavezu da plati naknadu iz osiguranja, odnosno sumu osiguranja. Inače, sinalagmatičnu obavezu iz zaključenog ugovora o osiguranju, obavezi osiguranika da plati premiju osiguranja. Tada ne nastaje za osiguranika obaveza saradnje sa izloženom sadržinom sa osiguravačem, te se i ne uspostavlja pravna celina između ove obaveze i obaveze osiguranika da prijavi nastupanje osiguranog slučaja. I one se zato ne smeju takvima smatrati i mešati. Premda u praksi ako formular prijave osiguranog slučaja sadrži pitanja na koja osiguranik mora da odgovoriti koja se odnose na informacije o uzrocima i posledicama osiguranog slučaja, što u praksi nije redak slučaj, to znači da je osiguravač postavljenim pitanjima u formularu za prijavu osiguranog slučaja postavio zahtev osiguraniku da istovremeno sa ovom obavezom izvrši i dužnosti iz kojih se sastoji obaveza saradnje. Utoliko se ove dve obaveze mogu smatrati u procesu svog izvršenja jedinstvenom pravnom celinom ili čak jedinstvenom obavezom. Ove dve obaveze ne mogu se smatrati pravnom celinom i stoga što nisu u svim pravnim sistemima regulisane za slučaj povrede jedinstvenim, istovetnim sankcijama, odnosno pravima osiguravača prema osiguraniku. Ali su jedinstvena pravna celina ako se smatraju, što one jesu, obavezama koje omogućavaju osiguravaču da izvrši svoju ovim obavezama osiguranika korelativnu obavezu da isplati naknadu, odnosno osiguranu sumu. Itd. Dakle, u teoriji, ali i praksi neophodno je da bi se razgraničile pomenute dve obaveze jasno ustanoviti gde se završava obaveza osiguranika da osiguravaču prijavi nastupanje osiguranog slučaja i počinje obaveza osiguranika da saraduje sa osiguravačem u utvrđivanju nastupanja osiguranog slučaja i obima obaveze osigurava na isplatu naknade ili osigurane sume. I koje posledice po osiguranika nastupaju povredom jedne, a koje povredom druge.<sup>9</sup>

<sup>9</sup> Više o uzajamnoj vezi ove dve obaveze i njihovom razgraničenju videti kod: Slavnić, Jovan: Obaveza osiguranika da osiguravaču prijavi nastupanje osiguranog slučaja - pogled na savremena rešenja, *Pravni život*, br. 11/2016, str. 175 i 180.

*Principi Evropskog ugovornog prava osiguranja.*<sup>10</sup> Principi u čl. 6:102 obavezu saradnje, koju inače jedini tako imenuju i po čemu se i terminološki / kao pojam ona razlikuje od imenovanja u ostalim ispitivanim izvorima, regulišu kao posebnu obavezu. Odvojeno od obaveze prijave osiguranog slučaja koja je normirana u čl. 6:101.

Licem u ugovoru o osiguranju koje smatraju obveznikom saradnje, Principi određuju da čine pored osiguranika i ugovarač osiguranja i korisnik naknade iz osiguranja. Oni ih ne tretiraju kao solidarne obveznike saradnje, odnosno kao solidarne dužnike u obligaciono pravnom smislu. Već samostalnim, solo dužnicima. U zavisnosti od oblika ugovora o osiguranju, odnosno uloge koju imaju u ugovoru o osiguranju. Ugovarač osiguranja je dužnik ove obaveze prema Principima kada u ugovoru o osiguranju ima svojstvo strane ugovornice prema osiguravaču i strane čiji je interes ili ličnost osigurana. To je osiguranik kao lice u osiguranju koje nije samo ili preko svog zastupnika zaključio ugovor, već je u ugovoru o osiguranju koji je zaključilo neko drugo lice (ugovarač) zaštićen njegov interes ili njegova ličnost. A korisnik naknade iz osiguranja, onda kada je ugovor o osiguranju zaključen kao ugovor u korist trećeg lica. Bilo da je ono već unapred određeno u zaključenom ugovoru o osiguranju bilo da je kao korisnik određivo. Korisnik je odrediv *par excellence* u ugovorima o osiguranju za račun koga se tiče (tipično u osiguranjima od odgovornosti). To je i naslednik ugovarača osiguranja, odnosno osiguranika, legatar ili, npr. založni poverilac naknade iz osiguranja. Ipak, način na koji su Principi odredili obveznika obaveze saradnje može izazvati nedoumice i sporove između osiguravača i ugovarača osiguranja, osiguranika i korisnika naknade osiguranja u pogledu njihovog svojstva u ugovoru o osiguranju, njihove (ne)solidarnosti u izvršenju obaveze saradnje ili oblika ugovora u kome svako od njih se ima smatrati samostalnim obveznikom saradnje. Zato je jasnije, a time i bolje ono rešenje koje ima nemačko pravo u pogledu određivanja subjekta obaveze saradnje sa osiguravačem. Da ako pravo na ugovorenu naknadu pripada trećem licu, onda je ovaj dužan da izvrši tu obavezu. Mi ćemo u toku izlaganja koja slede o ovoj obavezi prema Principima kao obveznika obaveze saradnje, da bi izbegli ponavljanja navođenjem svih, navoditi osiguranika. To uostalom, kao što ćemo videti, odgovara većini nacionalnih pravnih sistema koja prilikom normiranja obaveze saradnje koriste termin osiguranik za lice u osiguranju koji je nosilac te obaveze, bilo da ga takvim imenuju kao isključivog ili samo kao primarnog nosioca obaveze saradnje.

Obaveza saradnje ima za predmet, kako je to određeno u st. 1, čl. 6:102, utvrđivanje (nastupanja - prim. autora) osiguranog slučaja. Međutim, u alineji

---

<sup>10</sup> Project Group "Restatement of European Insurance Contract Law", Principles of European Insurance Contract Law (PEICL), Status: 1 November 2015 (dostupan na: <https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/forschung/evip/restatement/sprachfassungen/peicl-en.pdf>, 5. 9. 2016).



1 ovog stava u kojoj se određuju prava koja ima osiguravač prema osiguraniku na tom području, koja čine istovremeno dužnosti osiguranika i instrumente koji čine sadržinu obaveze saradnje može se zaključiti da predmet ili polje na kome osiguranik mora da saraduje sa osiguravačem je pored utvrđivanja osiguranog slučaja i utvrđivanje obima obaveze osiguravača na isplatu naknade iz osiguranja iz utvrđenog osiguranog slučaja. U toj alineji se, naime, određuje da osiguravač ima pravo da od osiguranika zahteva informacije o uzrocima i „*posledicama osiguranog slučaja*“. Međutim, kod regulisanja prava koje ima osiguravač da zahteva od osiguranika da mu dostavi isprave ili druge dokaze nije obuhvaćeno polje utvrđivanja obima obaveze osiguravača na isplatu naknade jer se u alineji 2 pomenutog st. 1, čl. 6:102 navodi samo da osiguravač od osiguranika može da zahteva da mu dostavi isprave ili druge dokaze o osiguranom slučaju. Ako primenimo jezičko tumačenje na iskaz u ovoj alineji, to znači da osiguravač nema pravo da od osiguranika zahteva da mu dostavi isprave ili druge dokaze o posledicama osiguranog slučaja, odnosno dokaze o obimu odgovornosti na isplatu nadoknade iz osiguranja, već da je za utvrđivanja te pravne činjenice dužan da sam pribavi odgovarajuće isprave i druge dokaze. U alineji 3, st. 1 ovog člana ustanovljena je još jedna dužnost za osiguranika. Da omogući osiguravaču pristup oštećenoj imovini. To je razumljivo, s obzirom da osiguravač može da utvrdi da li je nastupio neki rizik koji je pokriven ugovorom o osiguranju i čijim ostvarenjem nastaje osiguran slučaj na osiguranom imovini / stvari mora od strane osiguranika ili trećeg lica u ime osiguranika da bude prethodno uveden u pritežanje na osiguranom imovini / stvari.

Principi ne limitiraju obavezu osiguranika da saraduje sa osiguravačem ispunjenjem samo napred pomenute tri dužnosti. Već i kroz ispunjenje svih drugih dužnosti koje odgovaraju razumnim zahtevima osiguravača. To je dobro rešenje jer u zavisnosti od vrste i karaktera nastalog osiguranog slučaja i njegovih posledica, njihovo utvrđivanje može izazvati potrebu da osiguranik radi pomoći osiguravaču u utvrđivanju uzroka i posledica osiguranog slučaja izvrši i neke druge dužnosti, od kojih se neke ne mogu unapred predvideti i naznačiti u uslovima osiguranja. A ako nisu unapred predviđene u uslovima, dovoljno je da njihovo ispunjenje osiguravač zahteva od osiguranika i da je zahtev za ispunjenjem takvih dužnosti razuman. Nacionalna zakonodavstva država koja ispitujuemo u radu ograničavaju dužnosti osiguranika samo na dve koje su regulisane u alineji 1, st. 1, čl. 6:102 Principa (dužnost obaveštava osiguravača o uzrocima i posledicama osiguranog slučaja) i alineji 2, tog stava, odnosno člana Principa (dužnost dostavljanja isprava i drugih dokaza o osiguranom slučaju i obimu obaveze osiguravača na plaćanje nadoknade iz osiguranja). Međutim, s obzirom da su odredbe o dužnostima koje osiguranik ima da ispuni u okviru obaveze da saraduje sa osiguravačem u utvrđivanju osiguranog slučaja i obima obaveze na plaćanje nadoknade u ovim nacionalnim pravima dispozitivne norme, na praktičnom planu može se i u tim

pravima postići isti efekat kao onaj koji se postiže Principima koji proširuju dužnosti za osiguranika na dužnost da obezbedi osiguravaču da pristupi oštećenoj imovini i druge kojima se udovoljava razumnim zahtevima osiguravača uperenim na utvrđivanje osiguranog slučaja i posledica osiguranog slučaja. Ako osiguravač u tim pravima u ugovoru o osiguranju ili uslovima osiguranja predvidi za osiguranika pored dužnosti da informiše osiguravača o uzrocima i posledicama osiguranog slučaja i dužnosti da ovom dostavi dokaze o osiguranom slučaju druge dužnosti kojima se postiže navedeni cilj njihovim ispunjenjem. Ili ih proširi u uslovima osiguranja na sve (neimenovane) dužnosti koje se kao situacione pokažu prikladnim u konkretnom slučaju za postizanje cilja zbog koga je obaveza saradnje u zakonu propisana za osiguranika. Podrazumeva se uz propisivanje, kao što smo rekli, prikladnosti ili drugog pravnog standarda kao uslova pod kojima one mogu biti zahtevane od osiguranika. Razmotrena rešenja koje imaju Principi su ipak na praktičnom planu povoljnija za osiguravača budući da su za njega komfornija prilikom korišćenja jer je u njima unapred predviđeno da osiguranik mora da izvrši sve situacione dužnosti na zahtev osiguravača radi utvrđivanja osiguranog slučaja i obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade uz uslov da ispunjavaju zahteve osiguravača koji se mogu smatrati razumnim u postizanju cilja njihovog izvršenja (utvrđivanja uzroka i posledica nastupanja osiguranog slučaja).

Dakle, Principi obavezu saradnje osiguranika sa osiguravačem na utvrđivanju uzroka i posledica osiguranog slučaja smatraju fluidnom ograničavajući je na ispunjenje svih dužnosti osiguranika koje se u tom cilju mogu, prema konkretnoj situaciji, pripisati da čine u datim okolnostima njihovo izvršenje radi postizanja navedenog cilja razumnim zahtevom osiguravača. A to je faktičko pitanje. Ono što povezuje Principe sa većinom nacionalnih zakona koja ćemo ispitivati je, kao u primeru nemačkog i austrijskog zakona o ugovoru o osiguranju, da obaveza saradnje i dužnosti koje osiguranik ima u njenom ispunjenju je da one stupaju na snagu, odnosno da dospevaju na izvršenje onda (u trenutku) kada je osiguravač postavio zahtev osiguraniku da bilo koju od njih, nekoliko ili sve ispuni. Povezuje ih i to što da bi zahtev za ispunjenje neke od ovih dužnosti bio validan da mora biti ispunjen uslov razumnog zahteva od osiguravača, a u nemačkom i austrijskom zakonu prikladnog da ga može izvršiti osiguranik u konkretnom slučaju radi postizanja cilja zbog koje su one zakonom ustanovljene (utvrđivanje uzroka i posledica nastalog osiguranog slučaja). Razumnost i prikladnost su pojmovi koji izvesno ne podrazumevaju da bi osiguravač mogao da zahteva ispunjenje dužnosti osiguranika da obavesti osiguravača o uzrocima i posledicama osiguranog slučaja, dostavi mu isprave i druge dokaze na ove okolnosti i izvrši druge dužnosti koje su zakonom ili uslovima osiguranja predviđene ili one koje proizilaze u određenim situacijama za osiguranika (situacione dužnosti), ako ove informacije i dokaze i ono što je predmet drugih dužnosti osiguranika osiguravač može sam da obezbedi

ili preko, na primer, nadležnih javnih službi. Bez preteranih troškova za njega u odnosu na one koje bi imao osiguranik kada bi ih on obezbedio.

Napred smo se već izjasnili kada dospevaju pojedine dužnosti osiguranika kojima on izvršava obavezu da saraduje sa osiguravačem u utvrđivanju uzroka i posledica osiguranog slučaja. Ali ne i o roku u kome se, računajući od dospelosti, dužnost mora izvršiti (vreme u okviru koga od upućenog zahteva osiguravača, osiguranik mora da određenu dužnost ispuni, na primer, dostavi dokaze o nastupanju osiguranog slučaja). I gde (mesto) se imaju izvršiti dužnosti. To znači da je rok i mesto u kome se moraju izvršiti dužnosti koje su obuhvaćene obavezom saradnje ono koje je utvrđeno ugovorom o osiguranju ili uslovima osiguranja koji sadrže uslove pod kojima je ugovor o osiguranju zaključen (čl. 2:501 - Sadržina polise osiguranja). Ako u ugovoru i ovim uslovima tog određenja nema, osiguranik bi morao da izvrši ove dužnosti u roku i u mestu predviđenom u Principima Evropskog ugovornog prava za ispunjenje obligacionih ugovornih obaveza čiji rok i mesto nije ugovorom određeno. Podrazumeva se, onda kada je primena ovih Principa na konkretni ugovor o osiguranju za regulisanje međusobnih odnosa ugovornih strana u tom ugovoru predviđena.<sup>11</sup> Ako rok i mesto ispunjenja ovih dužnosti nisu ugovorom i uslovima ugovora predviđeni ili na ugovor o osiguranju nije ugovorena primena Principa Evropskog ugovornog prava, pravne praznine o roku i mestu ispunjenja obaveze saradnje u zaključenom ugovoru o osiguranju i Principima (Evropskog ugovornog prava osiguranja), popuniće se primenom analogije na pravila sadržana u odredbama Principa u kojima je u pogledu roka i mesta ispunjenja regulisana njoj slična obaveza - obaveza osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja i korisnika naknade iz osiguranja da osiguravača prijavi nastupanje osiguranog slučaja. Ona je normirana, kao što smo već rekli, u čl. 6:102, st. 1 i 2 u kojima je predviđeno da ako se rok za izvršenje ove obaveze određuje u ugovoru o osiguranju, on mora biti razuman, ali ni u jednom slučaju kraći od pet dana. A ako utanačenja o dužini roka nema da se onda smatra da je pretpostavljena volja ugovornih strana bila da se prijava izvrši u okviru pravnog standarda „bez nepotrebnog odlaganja“. Podrazumeva se, računajući od saznanja za osigurani slučaj kada ova obaveza dospeva za izvršenje i od kog trenutka se računa ovaj pretpostavljeni voljom ugovornih strana utvrđeni rok za njeno ispunjenje. Jasno

<sup>11</sup> Pravila o roku i mestu izvršenja ugovornih obaveza sadržana su u Prvoj knjizi Principa Evropskog ugovornog prava koja obuhvata pravila o ispunjenju i neispunjenju ugovora i sankcijama za povredu ugovora. Objavljena je 1995. godine. Druga knjiga je objavljena 1999. godine. Ona sadrži pravila o nastanku ugovora, zastupanju, važenju, tumačenju i sadržini dejstva ugovora. Treća knjiga, koja je objavljena 2003. godine, donosi pravila o množini subjekata u ugovoru, prenosu potraživanja, preuzimanju duga, ustupanju ugovora, poravnanju, zastarelosti potraživanja, zabranjenim ugovorima, uslovu u ugovoru i kamatama (O. Lando and H. Beale (eds) *Principles of European Contract Law: Parts I and II, Combined and Revised. Prepared by the European Commission on Contract Law (2000)*; O. Lando et al (eds), *Principles of European Contract Law: Part III (2003)* - dostupno na: [http://frontpage.cbs.dk/law/commission\\_on\\_european\\_contract\\_law](http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law).

je, da se u pogledu obaveze saradnje koja se ispunjava izvršenjem rečenih dužnosti, rok za njihovo izvršenje računa od dana kada je osiguraniku upućen zahtev osiguravača da neku od tih dužnosti ispuni. Prijava osiguranog slučaja ispunjava se u mesta u kome osiguranik koji je fizičko lice ima prebivalište ili boravište, a osiguranik pravno lice sedište. „Smatra se“ da prijava proizvodi dejstvo od momenta slanja prijave osiguravaču, pa rizik zbog neprispeća blagovremeno poslate prijave snosi osiguravač. *Mutatis mutandis* ova pravila se mogu primeniti i na mesto i dejstvo dužnosti osiguranika da prijavi osiguravaču informacije o uzrocima i posledicama osiguranog slučaja, da mu dostavi isprave ili druge dokaze o nastupanju osiguranog slučaja i na dostavljanje izjave osiguranika da je spreman da omogući osiguravaču da pristupi oštećenoj imovinu i da izvrši faktičke radnje kojima će omogućiti osiguravaču da pristupi osiguranom imovini.

Glavni nedostaci Principa u do sada ispitanim elemenata sadržine obaveze osiguranika da saraduje sa osiguravačem su što u njima nedostaje instruktivna odredba da se za ovu obavezu, kada se saradnja odnosi na dužnost informisanja osiguravača o uzrocima i posledicama osiguranog slučaja, može ugovoriti pismena ili tekstualna forma, kao što je to slučaj u nemačkom i austrijskom zakonu o ugovoru o osiguranju. Zatim, što u njima nije predviđeno na kome leži teret dokaza, na osiguravaču ili osiguraniku, da je osiguravač primio isprave i druge dokaze o osiguranom slučaju i informacije koje je osiguranik trebao da mu dostavi o uzrocima i posledicama osiguranog slučaja. U slučaju ove pravne praznine, ako pitanje tereta dokazivanja nije ugovoreno, primenom poznatog i često primenjivanog logičkog pravila zaključivanja *argumentum a contratio* na jezički izraz odredbe čl. 1:204 (Prijem isprava: Dokaz) Principa, u kojoj je određeno da „Teret dokazivanja da je ugovarač osiguranja primio isprave koje je osiguravač trebao da mu preda, leži na osiguravaču“, može se zauzeti stav da teret dokazivanja da je osiguravač primio isprave i druge dokaze o osiguranom slučaju i informacije o uzrocima i posledicama osiguranog slučaja snosi osiguranik, odnosno drugo lice koje ima tu obavezu.

Za razliku od osiguranika i drugih lica koja imaju obavezu da osiguravaču prijave nastanak osiguranog slučaja i za povredu ove obaveze odgovaraju samo ako neopravdano zakasne sa njenim izvršenjem, oni za povredu dužnosti kojima se oživotvoruje njihova obaveza saradnje sa osiguravačem posle nastanka osiguranog slučaja odgovaraju ne samo zbog neopravdanog zakašnjenja u njihovom izvršenju, odnosno za docnju u ispunjenju dužnosti već i za svako drugo kršenje tih dužnosti. To je razumljivo jer je priroda dužnosti iz kojih se sastoji obaveza saradnje osiguranika sa osiguravačem posle nastupanja osiguranog slučaja takva da one mogu biti povređene i na druge načine, a ne kao obaveza prijave nastanka osiguranog slučaja koju osiguranik može da povredi samo zakašnjenjem u ispunjenju. Rečnikom obligacionog prava, koji se koristi za terminološko označavanja povrede obaveza

iz dvostranih obaveznih ugovora koje ne čine docnju, drugačija povreda dužnosti kojima se realizuje obaveza saradnje osiguranika sa osiguravačem bi se mogla označiti terminom neurednim ispunjenjem. A odgovornost koja tako nastaje, odgovornošću dužnika za neuredno ispunjenje. Oblik takvog kršenja za koje osiguranik odgovara bilo bi neopravdano, odnosno skrivljeno netačno ili pogrešno predstavljanje osiguravaču informacija o uzrocima i posledicama osiguranog slučaja prilikom njihovog dostavljanja, dostavljanje osiguravaču falsifikovanih isprava i drugih dokaza o osiguranom slučaju ili lažno predstavljanje od strane osiguranika osiguravaču neke (tuđe) imovine kao sopstvene i osigurane kojoj osiguravač treba da pristupi radi ispitivanja uzroka i posledica osiguranog slučaja koji je nastao.

Principi ne govore eksplicitno o krivici osiguranika za docnju i druga kršenja dužnosti kojima se ostvaruje njegova saradnja sa osiguravačem posle nastupanja osiguranog slučaja. Implicite da osiguranik za povredu ovih dužnosti odgovara po principu subjektivne odgovornosti (subjektivne docnje i druga subjektivna kršenja dužnosti) i da je krivica osnov njegove odgovornosti za povredu tih dužnosti, ustanovljava se iz odredbi st. 2 i st. 3, čl. 6:102. U tim odredbama se propisuju dve posledice za moguće povredu dužnosti osiguranika. Prva je pravo osiguravača (st. 2) da u slučaju kršenja (bilo koje i na bilo koji način) dužnosti, umanjí naknadu osiguraniku naknadu iz osiguranja. Znači, koristi se pravom na naknadu štete na koju ima pravo, prema opštim načelima koja su univerzalno prihvaćena, samo ako je štetnik / osiguranika kriv za povredu. Minimalno u obliku nepažnje i stepenu lakog nehata (obične nepažnje). Treba podvući da je pravo da umanjí naknadu iz osiguranja uslovljeno dokazom osiguravača da je pretrpeo štetu zbog kršenja dužnosti saradnje i u kolikom obimu da bi srazmerno tome mogao da umanjí ugovorenu naknadu osiguranja. Ovim pravilom Principa se rešava pitanje tereta dokazivanja nastanka i obima nastale štete i ono je u interesu osiguranika, odnosno drugog lica koje ima pravo na naknadu s obzirom da jača njegovu pravnu sigurnost u etapi ugovora o osiguranju koja nastupa posle nastanka osiguranog slučaja.

Drugim pravom osiguravač može da se koristi u slučaju kvalifikovanog oblika krivice osiguranika za povredu dužnosti saradnje, koji je za razliku od oblika i stepena krivice kao pravnog osnova za korišćenje prvog mogućeg prava eksplicitno određeno (st. 3). To je pravo da osiguraniku odbije / uskrati da isplati naknadu iz nastalog osiguranog slučaja. Ono mu pripada kada je osiguranik prekršio neku od dužnosti saradnje sa namerom da se osiguravaču prouzrokuje šteta ili nemarno i sa znanjem da će se kršenjem dužnosti verovatno osiguravaču prouzrokovati štetu. Ovim rešenjem Principa koje bi moglo biti kvalifikovano prema kategorijama našeg prava u domenu instituta odgovornosti dužnika za ugovornu štetu, sankcionišu se namera i gruba nepažnja osiguranika. Pravom da uskrati osiguraniku isplatu naknade nastale osiguranim slučajem, bez obzira na ispoljeni oblik i stepen krivice,

osiguravač se ne može, međutim, koristiti kad osiguranik neopravdano zakasni sa prijavom osiguranog slučaja. To je logično jer kašnjenjem da prijavi osiguravaču osiguranik slučaj, osiguranik ne može da osiguravaču prouzrokuje veću štetu kao kada povredi dužnosti saradnje dostavljanjem netačnih informacija ili pogrešnim predstavljanjem uzroka i posledica nastalog osiguranog slučaja ili dostavljanjem lažnih isprava i drugih dokaza o osiguranom slučaju.

Prema tome, osobenost propisanih sankcija za kršenje dužnosti saradnje u Principima je da se one nijansiraju prema obliku i stepenu krivice osiguranika. Na taj način postiže se bolja i primerenija zaštita osiguravača od nelojalnog ponašanja osiguranika u ispunjenju njegovih dužnosti kojima se ostvaruje saradnja, a osiguranik „kažnjava“ adekvatno ispoljenoj krivici prilikom povrede dužnosti.

*Nemačko pravo.* Obavezu osiguranika i trećeg lica koje ima pravo na naknadu osiguranja, koja se u Principima naziva saradnjom posle nastanka osiguranog slučaja, nemački zakonodavac u Zakonu o ugovorima o osiguranju, označava u rubrumu (naslovu) par. 31 pojmom: „Obaveza osiguranika na davanje obaveštenja“. Ovaj pojam je nepotpun, s obzirom da nakon nastupanja osiguranog slučaja osiguranik, kako je to i određeno u ovom paragrafu, osiguravaču pored dužnosti da dostavi određene informacije ima i dužnost da dostavi dokaze na određene okolnosti. Skraćivanje na ovaj način naziva obaveze koja se normira u određenom paragrafu, odnosno članu zakona je sa stanovišta nomotehnike opravdano. Ovaj pristup nemačkog zakonodavca u imenovanju obaveze koju razmatramo u radu, govori u prilog našem gledištu da ovu obavezu, ukoliko se želi da se u njenom nazivu umesto jedne dužnosti obuhvate sve glavne dužnosti osiguranika koje čine ovu obavezu, nasloviti i u našem Građanskom zakoniku kao u Principima jednim opštijim i obuhvatnijim terminom: „Obaveza saradnje posle nastupanja osiguranog slučaja“, ili kraće, „Saradnja posle nastanka osiguranog slučaja“. Ova obaveza osiguranika, odnosno dužnosti koje čine njenu sadržinu, kao i prema Principima, nastaju u nemačkom ugovornom pravu osiguranja na zahtev osiguravača.

Obaveza na davanje obaveštenja obuhvata prema nemačkom Zakonu o ugovorima o osiguranju (u daljem tekstu: ZUON)<sup>12</sup>, dužnost osiguranika da saopšti osiguravaču svaku informaciju, dakle, bilo koju, koja je neophodna osiguravaču za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade. I dužnost da osiguravaču dostavi dokaze o tome, ali samo ako je to prikladno u konkretnom slučaju. Pojednostavljenije rečeno, osiguranik *ex lege* mora dužnost u pogledu dostavljanja informacija osiguravaču da ispuni onda i ako se prema okolnostima slučaja može opravdano očekivati da su one neophodne za

---

<sup>12</sup> Versicherungsvertragsgesetz vom 23. November 2007, BGBl. I S. 2631, das zuletzt durch Artikel 8 Absatz 21 des Gesetzes vom 17. Juli 2015, BGBl. I S. 1245, geändert worden ist (nemački Zakon o ugovorima o osiguranju od 23. novembra 2007. sa poslednjim izmenama iz 2013 i 2015. godine).

utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade. A kada se radi o dokazima, ako je to prikladno u konkretnom slučaju. To će reći, ako se može opravdano očekivati od osiguranika da ih u konkretnom slučaju može da pribavi bez velikih teškoća i bez prevelikih troškova.

Odredbe o dužnosti osiguranika da osiguravaču dostavi informacije neophodne za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade su dispozitivne norme. Shodno ovakvoj prirodi normi kojima se u ZUON reguliše dužnost osiguranika na saopštavanje osiguravaču informacija koja se odnose na utvrđivanje nastupanja osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade, ako je tako ugovorom određeno, osiguravač može od osiguranika da zahteva da mu saopšti ovakve informacije i kada one nisu neophodne za postizanje pomenutog cilja, već su, na primer, korisne na određeni način za osiguravača da sa njima bude upoznat. A odredbe o dužnosti dostavljanja dokaza o tome su relativno prinudne i od njih se zbog ovakve njihove prirode ne može odstupiti na štetu osiguranika (par. 32). To znači da osiguravač ne može od osiguranika da zahteva da mu dostavi dokaze kojima se utvrđuje nastupanje osiguranog slučaja i obim obaveze osiguravača na plaćanje naknade iz nastalog osiguranog slučaja ako takve dokaze može da pribavi sam ili preko nadležnog organa. Ili, brže i jednostavnije. Ili, uz manje troškove. Zato što ako bi osiguravač i u ovim i sličnim slučajevima utvrđenim u uslovima osiguranja mogao da zahteva od osiguranika da pribavi i dostavi mu dokaze njegov zahtev za ispunjenje ove dužnosti ne bi bio prikladan. I bio bi na štetu osiguranika.

Zahvaljujući načelu slobode ugovaranja regulisanom u Građanskom zakoniku, koje nije ograničeno odredbama par. 31 ZUON koje se odnose na obavezu osiguranika na davanje obaveštenja osiguravaču i odredbama par. 28, st. 2-4 tog zakona u kojima se regulišu povrede ugovornih dužnosti osiguranika posle nastupanja osiguranog slučaja o kojima će nešto kasnije biti više reči, osiguranik ugovorom o osiguranju i uslovima osiguranja može biti obavezan i na ispunjenje drugih dužnosti od značaja za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade. Na primer, na dužnost, predviđenu u Principima, da osiguravaču obezbedi pristup oštećenoj imovini ili da ispuni neke druge dužnosti kojima se udovoljava razumnim zahtevima osiguravača u utvrđivanju osiguranog slučaja i obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade.

Rok u kome osiguranik ima da izvrši dužnost informisanja i dostavljanja dokaza kao i druge ugovorene dužnosti, kao i mesto u kome se one moraju ispuniti nije regulisano par. 31. Ovi elemente sadržine razmatrane obaveze (vreme i mesto izvršenja dužnosti koje je čine), dakle, uređuju se ugovorom ili uslovima osiguranja. Ako u odnosu na njih postoji pravna praznina u ugovoru o osiguranju i uslovima osiguranja, osiguranik je dužan da dužnosti ispuni u roku, odnosno u mestu koje je za takve situacije propisano u odredbama o vremenu i mestu u kome se

imaju ispuniti obligacione ugovorne obaveze dužnika koje nisu u pogledu roka i mesta ispunjenja dužnikove obaveze određene ugovorom. Ta pravila, poznato je, propisana su u Građanskom zakoniku. Ono što je ipak regulisano u par. 31 je vreme kada dospevaju ove dužnosti na izvršenje od koga se računa i rok za njihovo uredno ispunjenje. Ispunjenje ovih dužnosti dospeva dostavljanjem osiguraniku zahteva osiguravača da određenu ili određene dužnosti ispunji. S obzirom da osiguravač prema okolnostima može da istakne i dostavi zahtev osiguraniku za izvršenje njegovih dužnosti u različito vreme tokom istraživanja nastupanja osiguranog slučaja i obima obaveze na plaćanje naknade, znači da i vreme dospelosti pojedinih dužnosti osiguranika za ispunjenje može biti različito.

Prema par. 32, st. 2. za dužnost dostavljanja informacija neophodnih za utvrđivanje osiguranog slučaja i obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade, može se ugovoriti pismena ili tekstualna forma. Tada informacije koje je uputio osiguranik osiguravaču postaju lako dokazive, što je u nesumnjivom interesu obe ugovorne strane. Za treća lica, međutim, ne važi pravilo o dužnosti pismene ili tekstualne forme za dostavljanje obaveštenja posle nastupanja osiguranog slučaja jer su ona, videli smo, lica u osiguranju koja ne učestvuju kao ugovorne strane u zaključenju ugovora o osiguranju i njih ne može da obaveže pismena ili tekstualna forma za dostavu obaveštenja ugovorena između osiguravača i osiguranika. Treća lica, znači, mogu obaveštenja od značaja za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade saopštiti osiguravaču validno načinima koji se smatraju usmenim saopštavanjem. Primećuje se da nemački zakonodavac za nosioca obaveze prijave ne navodi ugovarača osiguranja, zato što pod osiguranikom podrazumeva i ugovarača osiguranja, tj. prihvata koncept da je osiguranik istovremeno i ugovarač osiguranja. To je svojstveno i nekim drugim nacionalnim izvorima prava koja ćemo ispitati (pravu Švajcarske i Francuske).

Cilj ili predmet razmatrane obaveze, odnosno dužnosti koje tu obavezu čine i u nemačkom pravu je identičan, kao što smo videli, sa ciljem obaveze saradnje osiguranika sa osiguravačem posle nastupanja osiguranog slučaja ustanovljenim u Principima: utvrđivanje nastalog osiguranog slučaja i / ili obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade, odnosno utvrđivanje posledica osiguranog slučaja. On je zajednički i za pravne izvore koje ćemo kasnije ispitivati. Upravo taj identični cilj je okosnica na kojoj se normira obaveza koju razmatramo bez obira na naziv koji pojedini pravni sistem za nju koristi i razlike koje u normiranju njene sadržine ustanovljavaju.

ZUON za subjekta ovih dužnosti videli smo određuje osiguranika, a treće lice onda kada mu pripada pravo na ugovorenu naknadu osiguranja. Trećim licem kome pripada ugovorena naknada smatra se ono za koje je osiguranik sa osiguravačem zaključio tzv. „ugovor za račun drugog lica“, tj. lice koje je unapred poznato već prilikom zaključenja ugovora ili je tada određivo i poznato prilikom



nastupanja osiguranog slučaj u čijoj imovini ili u ličnosti osiguranika slučaj treba da se dogodi da bi nastala obaveza osiguravača da isplati naknadu. Za to lice se koristi tehnički termin osiguranog lica. Zatim, treće lice je i korisnik osiguranja, odnosno lice koga je odredio osiguranik kao korisnika naknade osiguranju prilikom zaključenja ugovora (ugovor o osiguranju u korist trećeg). To su, na primer, i naslednici osiguranika legatari naknade iz osiguranja i založni poverioci naknade.

Osobenost nemačkog prava, koje je videćemo prihvaćena i u austrijskom pravu, je da ako pravne posledice, odnosno prava osiguravača zbog povrede zakonskih obaveza osiguranika nisu propisane na njih se primenjuju posledice koje su predviđene za povredu ugovornih / ugovorenih dužnosti osiguranika.<sup>13</sup> Što znači da se sankcije za povredu ugovornih i zakonskih obaveza osiguranika razlikuju samo po pravnom osnovu nastanka. Zahvaljujući takvom pristupu nemačkog zakonodavca možemo da se izjasnimo o pravima koje ima osiguravač prema osiguraniku zbog povrede obaveze na davanje obaveštenja osiguravaču nakon nastupanja osiguranog slučaja, s obzirom da u par. 31 u kome je regulisana ova obaveza nisu propisane pravne posledice koje nastaju njenom povredom. Ista je situacije, na primer, i u pogledu obaveze osiguranika da osiguravaču prijavi nastupanje osiguranog slučaja, jer i za povredu ove zakonske obaveze osiguranika u par. 30 u kome je ona normirana nisu predviđene pravne posledice. U nacionalnim pravima koja ćemo kasnije ispitivati, međutim, nailazimo na rešenje, kao i u Principima, da se u članu / članovima zakona u kome se normira određena zakonska obaveza osiguranika posle nastupanja osiguranog slučaja određuju i pravne posledice, odnosno prava koja ima osiguravač zbog povrede te obaveze.

<sup>13</sup> U odredbama o ugovoru o osiguranju većine nacionalnih zakona, kao i u našem ZOO i Nacrtu GZ ne pravi se, kao što je to slučaj sa ZUON, razlika između termina obaveza osiguranika i dužnosti osiguranika i obaveza osiguravača i dužnosti osiguravača. To se može videti iz naslova Odseka 3. Odeljka 1 „Obaveza osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja“ koji stoji ispred člana 907 ZOO „Dužnost prijavljivanja“ (okolnosti od značaja za ocenu rizika - prim. aut.) i naslova Odseka 4. Odeljka 1 „Obaveza osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja“ Nacrta GZ koji se nalazi ispred čl. 1419 „Dužnost prijavljivanja“. Čak i obaveza plaćanja premije naslovljena je kao dužnost (videti naslov ispred čl. 912 ZOO i čl. 1426 Nacrta GZ). Stoga i ovaj autor u radu koristi često termine obaveza i dužnost kao sinonime. U ZUON obavezama osiguranika i osiguravača se smatraju samo one koje nastaju iz ugovora o osiguranju kao sinalagmatičnog ugovora - obaveza osiguranika da plati premiju i osiguravača da isplati naknadu iz osiguranja i tzv. sporedne obaveze osiguranika i osiguravača ustanovljene zakonom, kao što su obaveza osiguranika da osiguravaču prijavi nastupanje osiguranog slučaja ili obaveza osiguranika na davanje obaveštenja posle nastupanja osiguranog slučaja. Dok su one koje su ugovorom ustanovljene i normirane u par. 28 o kome će odmah biti više reči, definišu pojmom „dužnosti“ (*obliegenheiten*). Razlikuju se od obaveza u pravno tehničkom smislu (sinalagmatičnih i sporednih) na praktičnom planu utoliko što nisu utužive i što se zbog njihove povrede ne može postaviti zahtev osiguraniku za naknadu štete. Po prirodi, one obuhvataju i kriterijume koje opisuju uslove koji se moraju ispuniti da bi osiguranik ostvario, odnosno propuštanjem izgubio u potpunosti ili delimično pravo od osiguravača na isplate naknade iz osiguranja zbog njihove povrede (Marlow, Sven, § 13 in *Versicherungsrechts-Handbuch* – Hg: Beckmann, R. Michael, Matusche-Beckmann, Annemarie, Munchen, 2008: Verlag C. H. Beck; Đorđević, Slavko / Samardžić Darko, *Nemačko ugovorno pravo osiguranja sa prevodom zakona (VVG)*, Beograd, 2014, str. 72–73).

To je upravo slučaj i sa obavezom osiguranika koju ispitujemo u ovom radu. Takav pristup normiranju pravnih posledica povreda zakonskih obaveza osiguranika u ovim nacionalnim zakonima često uslovljava da se u zavisnosti od prirode zakonske obaveze, nivoa krivice osiguranika za povredu obaveze i posledica nastalih povredom određene obaveze ustanovljavaju različite sankcije, odnosno prava za osiguravača zbog njihove povrede, čak i onda kada su u pitanju zakonske obaveze koje su slične.

Na prava osiguravača prema osiguraniku kad povredi na bilo koji način bilo koju dužnost koja čini sadržinu obaveze obaveštavanja (neopravdanim zakašnjenjem u dostavljanju informacija i dokaza, dostavljanjem pogrešnih ili nepotpunih informacija, lažnih dokaza i sl.) primenjuju se stavovi 2-5, par. 28 ZUON u kojima se regulišu pravne posledice povrede ugovornih / ugovorenih dužnosti koje osiguranik ima nakon nastupanja osiguranog slučaja, dok se u st. 1 uređuju posledice povreda ugovornih dužnosti koje osiguranik mora da ispuni prema osiguravaču pre nastupanja osiguranog slučaja. Povreda ugovorne obaveze pre nastupanja osiguranog slučaja po samom zakonu daje pravo osiguravaču na otkaz ugovora o osiguranju. A povreda ugovorne dužnosti koja nastaje posle nastupanja osiguranog slučaja pravo osiguravača da u potpunosti osiguraniku uskrati isplatu naknade samo ako je osiguranik namerno povredio ugovornu dužnost. U slučaju povrede dužnosti zbog grube nepažnje, osiguravač je jedino ovlašćen da se koristi pravom da naknadu iz osiguranja, u skladu sa principom proporcionalnosti, smanji u meri koja odgovara težini krivice osiguranika za povredu dužnosti.<sup>14</sup> To znači, na primer, da u slučaju da je obaveza obaveštavanja povređena običnom nepažnjom, povreda ne povlači ove pravne posledice. Teret postojanja namerne povrede obaveze obaveštavanja snosi osiguravač, a teret dokazivanja grube nepažnje snosi osiguranik. Da bi se osiguravač pod rečenim uslovima mogao da koristi pravom da se potpuno ili delimično da oslobodi od plaćanja naknade osiguranja, on mora osiguraniku da ukaže pre nastupanja osiguranog slučaja na ove pravne posledice povrede dužnosti obaveštavanja putem posebnog obaveštenja u tekstualnoj formi.

Ipak, osiguravač može da sankcioniše povredu osiguranikove dužnosti na davanje obaveštenja osiguravaču i zbog obične nepažnje. Tako što će u ugovoru

---

<sup>14</sup> U nemačkoj literaturi zastupa se mišljenje da kod povreda zakonskih obaveza i ugovornih dužnosti osiguranika kod kojih se u ZUON predviđa u slučaju grube nepažnje umanjeno naknade osiguranja u meri koja odgovara težini ispoljene krivice osiguranika da u pravilu ne treba poći od polovine naknade. Tj. da smanjenje nadoknade zbog grube nepažnje ne bi smelo da bude šematizovano na ovaj ili drugi procentualni način, već da treba posmatrati celokupno ponašanje osiguranika prilikom povrede obaveze, te da kod kvote smanjenja nadoknade treba u prvom redu poći od objektivne težine povrede obaveze tako da kod naročito teške grube nepažnje osiguranika naknada treba da izostane u celosti (Rixecker, Roland, "Quotelung bei Obliegenheitsverletzung: Alles, Nichts oder die Hälfte", *Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft*, 1/2009, str. 8-9).

ili uslovima osiguranja da predvidi da u tom slučaju osiguravač ima pravo da osiguraniku umanju naknadu osiguranja za iznos štete koja mu je pričinjena povredom ove obaveze. To pravo osiguravača u saglasnosti je sa načelom slobode ugovaranja. Pravo na naknadu štete i njenu kompenzaciju sa naknadom iz osiguranja u razmatranoj situaciji zbog obične nepažnje osiguranika u ispunjenju obaveze na davanje obaveštenja, osiguravač bi imao i bez posebnog ugovaranja, prema opštim pravilima nemačkog Građanskog zakonika o skrivljenoj docnji dužnika u ispunjenju ugovorne obaveze.<sup>15</sup>

Pravo na potpuno ili delimično oslobođenje od naknade osiguravač može da ostvari samo ako je povreda dužnosti koja je ustanovljena ugovorom o osiguranju u uzročnoj vezi sa nastupanjem osiguranog slučaja i njegovom obavezom da plati naknadu iz osiguranja, ili sa obavezom plaćanja naknade osiguranja ili njenog obima. *A contrario*, osiguravač je obavezan da plati naknadu osiguranja ukoliko povreda ugovorne dužnosti ne utiče na nastupanje ili utvrđivanje osiguranog slučaja, kao ni na utvrđivanje postojanja obaveze plaćanja naknade osiguravača ili njenog obima. To rešenje odgovara opštim pravilima obligacionog prava o odgovornost dužnika poveriocu za skrivljenu povredu ugovorne obaveza ako ima za posledicu nastanak štete za poverioca. Međutim, osiguravač ima pravo da odbije da isplati naknadu iz osiguranja i pored toga što ne postoji uzročna veza između povrede osiguranikove ugovorene dužnosti, dakle, i dužnosti na davanje obaveštenja, sa nastupanjem ili utvrđivanjem osiguranog slučaja ili utvrđivanjem postojanja obaveze plaćanja naknade osiguranja ili njenog obima. To je slučaj kada je osiguranik na podmukao način (zlonamerno) povredio dužnost. Ovo je po svojoj prirodi kazna za osiguranika zbog teške neloyalnosti prema osiguravaču, odnosno teške krivice za povredu dužnosti.

Za povredu ugovornih dužnosti, što znači prema onome što smo napred istakli i za povredu zakonskih obaveza za koje zakonodavac nije propisao pravne posledice, gde, videli smo, dolazi obaveza osiguranika na saopštavanje osiguravaču informacija neophodnih za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade, nemački zakonodavac ne dopušta, zbog teških posledica koje izaziva, da se u ugovoru o osiguranju predvidi da zbog njihove povrede osiguravač može da raskine ugovor (par. 28, st. 5). To je razumljivo kada se ima u vidu da je posledica raskida restitucija davanja teška za osiguranika, naročito ako za povredu osiguravač sazna posle nastupanja osiguranog slučaja i isplate naknade osiguraniku. Ovo ograničenje slobode ugovaranja prava na raskid ugovora, kao i svako drugo ograničenje slobode ugovaranja predviđeno u ZUON, prema par. 210 tog zakona, ne primenjuje se na osiguranja velikih rizika navedena u tom paragrafu i tzv. tekuća osiguranja definisana u par. 53.

<sup>15</sup> To određuju pravila par. 285 Građanskog zakonika koji nosi naslov „Nema docnje bez krivice“.

Saopštavanjem osiguravaču zahtevanih informacija koje su neophodne za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveza osiguravača na plaćanje naknade, kao i dostavljanje dokaza o tome kada je to prikladno u konkretnom slučaju, za osiguravača nastaje obaveza koja je u korelativnoj vezi sa ovim dužnostima osiguranika, odnosno sa „obavezom osiguranika na davanje obaveštenja“. Obaveza da u roku od mesec dana računajući od ispunjena obaveze osiguranika da prijavi nastupanje osiguranog slučaja sprovede i okonča istraživanja vezana za utvrđivanje nastupanja osiguranog slučaja i obima svoje obaveze na plaćanje naknade iz osiguranja i isplati naknadu osiguraniku, odnosno trećem licu koje ima pravo na naknadu (par. 14, st. 1 ZUON). Ako ova istraživanja osiguravač ne završi u ovom roku, dužan je na zahtev osiguranika da mu isplati iznos koji je prema ugovoru, odnosno uslovima osiguranja minimalno dužan da isplati. S obzirom da propisani rok od mesec dana za završetak osiguravačevih istraživanja i isplatu naknade, pretpostavlja da je osiguranik blagovremeno prema osiguravaču ispunio obavezu saopštavanja i dostavljanja dokaza, kašnjenje, odnosno docnja osiguranika ili druga povreda ove obaveze (netačno ili pogrešno obaveštavanje, odnosno dostavljanje nepotpunih, lažnih ili nerelevantnih dokaza) za koju je kriv osiguranik ima za posledicu zastoje toka ovog roka (par. 14, st. 2 ZUON). Tokom trajanja zastoja, osiguravač može da se koristi benefitom suspenzije roka za dovršetak istraživanja vezanih za utvrđivanje nastupanja osiguranog slučaja i obima naknade iz osiguranja koji vodi opravdanom odlaganju isplate naknade iz osiguranja i izostankom obaveze da na neisplaćenu naknadu iz osiguranja plati zateznu kamatu. I da se pored toga koristi pravima koja su napred naznačena.<sup>16</sup>

Nije bez značaja primetiti da ZUON u vrstama osiguranja od šteta ne propisuje obavezu osiguravača da osiguraniku isplatom odgovarajućeg novčanog iznosa

<sup>16</sup> U jednoj presudi Pokrajinskog suda u Kelnu iz 2015. navodi se da istraživanje vezano za utvrđivanje nastupanja osiguranog slučaja i obima obaveze osiguravača obuhvata i proveru postojanja osnova da osiguravač raskine ili otkáže ugovor o osiguranju (primenom par. 19, st. 1 - 3 ZUON - prim. aut.) zbog povrede obaveze osiguranika da osiguravaču pre zaključenja ugovora o osiguranju prijavi sve poznate okolnosti rizika koje su bitne za njegovu odluku da zaključi ugovor određene sadržine. Posebno onda kada se prilikom istrage pokaže da postoji povod za pretpostavku da je ova obaveza povređena. U ovoj odluci sud zauzima i stav da isplata naknade osiguranja ne dospeva ako u roku od mesec dana od prijave osiguranog slučaja osiguravač nije mogao da istraži okolnosti vezane za utvrđivanje nastupanja osiguranog slučaja i obima svoje obaveze na plaćanje naknade zbog toga što osiguranikov lekar koga je on oslobodio obaveza čuvanja tajne nije na osiguravačev više puta ponovljen zahtev ovom dostavio sveukupne zdravstvene podatke o osiguraniku (Langheid, Theo und Muller-Frank, Cristoph. Richtsprerchungsübersicht zum Versicherungsvertragsrecht im ersten Halbjahr 2015, *Versicherungsvertragsrecht*, NJW 32/2015, str. 2311). U ovom slučaju sud je, dakle, pošao od pretpostavke da je osiguranikov lekar treće lice za čije postupke osiguranik ne odgovara. I da shodno tome osiguranik nije kriv za docnju u dostavljanju zdravstvenih podataka od značaja za utvrđivanje nastupanja osiguranog slučaja i obaveze osiguravača na isplatu nadoknade, te da je zbog toga nastao zastoj u toku roka od mesec dana u okviru koga je osiguravač bio dužan, prema par. 14, st. 2 ZUON, da okonča istraživanja vezana za utvrđivanje nastupanja osiguranog slučaja i obima svoje obaveze. Ovaj stav nemačkog suda odgovara univerzalno prihvaćenim pravilima obligacionog prava da dužnik nije kriv za docnju u izvršenju obaveze ako je ona posledica postupka trećeg lica za koga on ne odgovara.

nadoknadi troškove koje je on imao u ispunjenju dužnosti (prethodnog pribavljanja i saopštavanja informacija, (prethodnog pribavljanja i) dostavljanja dokaza i ispunjenja drugih ugovorenih dužnosti od značaja za utvrđivanje nastupanja osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanja naknade. I pitanje naknade ovih troškova prepušta da bude uređeno ugovorom, odnosno uslovima osiguranja. Dok, kada se radi o obavezi prijave osiguranika osiguravaču nastanka osiguranog slučaja propisuje obavezu za osiguravača da osiguraniku nadoknadi troškove koje je on imao zbog saznanja, tj. identifikacije nastanka osiguranog slučaja i prijave štete, a ako je u tom procesu identifikacije, odnosno istraživanja osiguranik morao da utvrdi i štetu koja mu je pričinjena da bi mogao da je prijavi i da mu nadoknadi i te troškove (par. 85). Principi u oba ova dva slučaja u kojima se može postaviti pitanje obaveze osiguravača da nadoknadi troškove osiguraniku pretpostavljaju da će biti regulisana ugovorom, odnosno uslovima osiguranja.

U rezimeu izlaganja o rešenjima koje ima ZUON u regulisanju zakonske obaveze osiguranika nakon nastupanja osiguranog slučaja na davanje obaveštenja osiguravaču, može se konstatovati da postoje sličnosti, ali i značajne razlike sa rešenjima koje imaju Principi u regulisanju te „zakonske“ obaveze (Principi nisu zakon - prim. autora) imenujući je saradnjom osiguranika sa osiguravačem posle nastupanja osiguranog slučaja. Sličnost je što su u oba pravna izvora kao subjekti te obaveze određena ista lica, za koja se kao grupu koriste različiti termini. Prema Principima to su ugovarač osiguranja, osiguranik i korisnik naknade iz osiguranja, a ZUON osiguranik i treće lice koje ima pravo na ugovorenu naknadu iz osiguranja. Sličnost je i što ova obaveza, odnosno dužnosti koje je čine i prema jednom i drugom pravnom izvoru nastaju na zahtev osiguravača. Međutim, u ZUON dužnosti koje čine obavezu na davanje obaveštenja osiguravaču su ograničene na dve. Na dostavljanje informacija i dostavljanje dokaza za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade. I što ovaj zakon predviđa da mogu biti zahtevane da se ispune njihovim dostavljanjem osiguravaču samo pod striktno predviđenim uslovima. Informacije ako su neophodne, a dokazi ukoliko su prikladni u konkretnom slučaju. Principi dužnosti osiguranika kojima se njegova obaveza saradnje sa osiguravačem u utvrđivanju osiguranog slučaja i posledicama osiguranog slučaja oživotvoruje ne limitiraju. Određuju kao primer tih dužnosti dve koje predviđa ZUON i dužnost osiguranika da osiguravaču omogući pristup oštećenoj imovini. A u odnosu na sve ostale dužnosti koje radi utvrđivanja postojanja osiguranog slučaja i njegovih posledica osiguravač može da zahteva da ih ispuni osiguranik, Principi propisuju jedan fluidni uslov. Da odgovaraju razumnim zahtevima osiguravača. I to je značajna razlika između ova dva pravna izvora. To znači da kada se na ugovor o osiguranju primenjuju Principi da osiguravač i bez posebnog utanačenja u ugovoru ili uslovima osiguranja može od osiguranika da zahteva da ispuni i druge dužnosti koje su mu razumno potrebne za istraživanje

uzroka i posledica osiguranog slučaja. A ako se na ugovor primenjuje ZUON te dužnosti moraju prethodno biti ustanovljene u ugovoru ili uslovima osiguranja.

Glavna razlika je u metodu regulisanja posledica povrede dužnosti koje čine obavezu osiguranika na davanje obaveštenja, odnosno obavezu saradnje. Dok Principi propisuju pravne posledice njihove povrede kroz prava koja ima osiguravač prema osiguraniku zbog povrede dužnosti iz kojih se obaveza saradnje sastoji vezujući ih, s jedne strane, za običnu nepažnju, a s druge za nameru i grubu nepažnju, dotle ZUON pretpostavlja primenu pravila o posledicama povrede ugovornih dužnosti osiguranika (par. 28). Koja u zavisnosti od nivoa krivice osiguranika za povredu dužnosti koje čine zakonsku obavezu osiguranika na davanje obaveštenja predviđaju u kom obimu se osiguravač može koristiti pravom da osiguraniku odbije da isplati naknadu osiguranja. U potpunosti kada je obaveza obaveštavanja povređena namerno, a proporcionalno umanjeno prema stepenu krivice ako je povreda učinjena grubom nepažnjom. Na praktičnom planu, u pogledu pravnih posledica povrede ove zakonske obaveze osiguranika primenom rešenja Principa i ZUON, mogu se postići u osnovi isti efekti. Ako osiguravač na koga se primenjuje ovaj zakon, koristeći se slobodom ugovaranja, ugovori za slučaj povrede osiguranikove obaveze dostavljanja obaveštenja običnom nepažnjom da ima pravo da naknadu osiguranja umani u obimu u kojem dokaže da je time pretrpeo štetu. Dakle, ugovori ono pravo čije korišćenje (unapred) propisuju Principi kada osiguranik običnom nepažnjom povredi obavezu.

Napred je rečeno da se samo u osnovi mogu postići isti efekti primenom Principa i ZUON u odnosu na prava osiguravača zbog povrede razmatrane obaveze osiguranika zbog toga što Principi propisuju gubitak prava osiguranika na naknadu i kod namerne i povrede obaveze grubom nepažnjom, a ZUON potpuni gubitak naknade kod namere, a delimičan kod povrede obaveze grubom nepažnjom. Izvesno je stoga da je ZUON pravičniji jer vodi više računa o zaštiti interesa osiguranika, dok su Principi jednostavniji za primenu. Zato što su jasniji i razumljiviji u primeni. Za primenu ZUON, da bi se došlo do opisanih sličnih praktičnih efekata kao i primenom Principa u pogledu prava osiguravača i zaštite interesa osiguranika kod povrede obaveze dostavljanja obaveštenja, neophodno je dublje poznavanje njegovih složenih rešenja. A to je zahtevno i nepovoljno za praktičare u osiguranju.

*Austrijsko pravo.* Zakon o ugovoru o osiguranju Austrije (dalje: ZUOA)<sup>17</sup> ne koristi naslove ispred paragrafa kojima je svrha da koliko-toliko nagoveste sadržinu norme koja je u njemu iskazana, ali se iz sadržine obaveze koju uređuje u par. 34 može zaključiti da bi joj odgovarao skraćeni naziv koji koristi ZUON: „Obaveza osiguranika na davanje obaveštenja“. Naime, u ovom paragrafu, st. 1 se propisuje da osiguravač

---

<sup>17</sup> Bundesgesetz vom 2. Dezember 1958 über den Versicherungsvertrag – Versicherungsvertragsgesetz – VersVG, StF: BGBl. Nr. 2/1959 – Dostupno na: <http://ris.bka.gv.at/Bundesrecht/>, Zakon o ugovoru o osiguranju Austrije od 2. decembra 1958. godine (poslednje izmene i dopune iz 2015).

po nastupanju osiguranog slučaja može od ugovarača osiguranja da zahteva da mu dostavi svaku informaciju potrebnu za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanje naknade. Dakle, ne traži se da informacija bude neophodna za osiguravača da bi mogao da utvrdi da je nastupio osiguranik ili da bi ustanovio obim obaveze koji ima iz nastalog osiguranog slučaja na plaćanje naknade, kao u par. 31, st. 1 ZUON. Zahtev u pogledu dostavljanja dokumentacije osiguravač može da postavi ugovaraču osiguranja onda kada on može da je pribavi na povoljniji način nego kada bi je on pribavljao. To je predviđeno u st. 2, pomenutog paragrafa. U suštini, to znači da osiguravač dokumenta koja su mu potrebna za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze na plaćanje ugovorene naknade može od ugovarača osiguranja da traži da mu se predaju pod onim istim uslovima koje smo naveli prilikom razmatranja ove dužnosti osiguranika u par. 31, st. 2 ZUON.

Kao i u ZUON i prema ZUOA obaveza ugovarača osiguranja na davanje obaveštenja izvršava se ispunjenjem dve iste dužnosti. A da se ugovorom o osiguranju i uslovima osiguranja mogu predvideti za ugovarača osiguranja i druge dužnosti kojima se postiže isti cilj kao i ispunjenjem onih koje su ustanovljene u Principima ili se mogu posebno ugovoriti i prema par. 31 ZUON.

Identičnost u pogledu nastanka ovih dužnosti je očigledna sa njihovim nastankom prema ZUON i Principima: nastaju isključivo ako njihovo izvršenje zahteva osiguravač. Naizgled izvesna razlika postoji između ZUOA i ZUON u pogledu određivanja subjekta obaveze na davanje obaveštenja jer prvi zakon ovog određuje da je ugovarač osiguranja a drugi da je to osiguranik. Ipak, budući da se u ZUOA ugovarač osiguranja smatra da je istovremeno i osiguranik, razlike između ZUOA i ZUON u tom pogledu nema. Razlika je samo terminološka. Značajna razlika u pogledu određivanja subjekata je, međutim, u tome što ZUOA ne proširuje krug subjekata obaveze obaveštavanja, kao što je to učinjeno u ZUON, na treća lica kojima pripada pravo na ugovorenu naknadu osiguranja. A i prema Principima koji ih proširuju na osiguranika kada on nije istovremeno i ugovarač osiguranja i korisnika naknade iz osiguranja.

Odredba st. 1, par. 34 ZUOA u kojoj se normira dužnost ugovarača osiguranja na dostavljanje informacija osiguravaču koje su mu potrebne za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze na plaćanje naknade je norma dispozitivne prirode, a odredba st. 2 tog paragrafa kojom se ustanovljava dužnost za ugovarača osiguranja da osiguravaču dostavi dokumentaciju za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanje ugovorene naknade je, prema par. 34a, relativno prinudna prinudna. To ima iste posledice koje smo već izložili prilikom razmatranja nemačkog prava. Jer, ove dve dužnosti su regulisane na isti način normama koje su različite pravni prirode i u ZUON, u par. 31, u st. 1 i st. 2.

U pogledu dospelosti ispunjenja dužnosti ugovarača osiguranja koje čine sadržinu njegove obaveze na davanje obaveštenja, roka u okviru koga

ugovarač mora da izvrši dužnosti koje je od njega zahtevao osiguravač i mesta u kome se one moraju izvršiti, primenjuju se pravila koja smo, takođe, izložili prilikom ispitivanja nemačkog prava. Za dužnost ugovarača osiguranja da dostavi osiguravaču informacije za utvrđivanje osiguranog slučaja i obima obaveze osiguravača na plaćanje ugovorene naknade, može se ugovoriti pismena forma (ali ne i tekstualna kao u nemačkom pravu). Austrijski zakonodavac, kao i nemački, u vrstama osiguranja od šteta ne propisuje obavezu osiguravača da ugovaraču isplatom odgovarajućeg novčanog iznosa nadoknadi troškove koje je on imao prilikom ispunjenja dužnosti saopštavanja informacija, dostavljanja dokaza i ispunjenja drugih ugovorenih dužnosti od značaja za utvrđivanje nastupanja osiguranog slučaja ili obima obaveze osiguravača na plaćanja naknade. I on pitanje naknade ovih troškova prepušta da bude uređeno ugovorom, odnosno uslovima osiguranja. Kao i izvori prava koje ćemo u nastavku ispitivati. Međutim, kada se radi o obavezi ugovarača osiguranja da posle nastupanja osiguranog slučaja prijavi nastanak osiguranog slučaja naknade troškova je propisana kao obaveza osiguravača, kao i od strane nemačkog zakonodavca (par. 66 i 68a ZUOA).

U pogledu načina na koji mogu biti povređene dužnosti koje čine obavezu ugovarača osiguranja na davanje obaveštenja osiguravaču posle nastupanja osiguranog slučaja važi, takođe, već rečeno prilikom razmatranja povreda ovih dužnosti u nemačkom pravu. Naime, da povrede nastaju zbog docnje ugovarača osiguranja u izvršenju dužnosti, netačnog ili pogrešnog predstavljanja informacija o okolnostima nastupanja osiguranog slučaja, dostavljanjem lažnih dokumenata od značaja za utvrđivanje nastupanja osiguranog slučaja ili obima naknade osiguranja koju je osiguravač dužan da plati i dr.

Kao što se u par. 31 ZUON ne propisuju prava koja ima osiguravač prema osiguraniku kada je povredio obavezu na davanje obaveštenja osiguravaču nakon nastupanja osiguranog slučaja, kao i obavezu da posle nastupanja osiguranog slučaja prijavi osiguravaču nastupanje osiguranog slučaja, tako se ona ne propisuju za povredu ovih obaveza ugovarača osiguranja ni u par. 33 i par. 34 ZUOA. Što znači, kao i u nemačkom pravu, da se prava koja ima osiguravač prema ugovaraču osiguranja zbog povrede zakonske obaveze na davanje obaveštenja od značaja za utvrđivanje osiguranog slučaja ili obima obaveze na plaćanje ugovorene naknade primenjuju prava osiguravača ustanovljena ovim zakonom za povrede ugovornih dužnosti. Ona su određena u par. 6 ZUOA. Par. 6 prava za osiguravača zbog povrede ugovornih dužnosti ugovarača osiguranja grupiše u tri kategorije već prema tome kojoj vrsti ugovorne dužnosti koja je povređena ona pripada. Prava za povredu ugovorene dužnosti koje je ugovarač morao da ispuni pre nastupanja osiguranog slučaja,



regulisana su u st. 1 pomenutog paragrafa. Zatim, prava za osiguravača zbog povrede ugovaračevih ugovorom ustanovljenih dužnosti kojima se obezbeđuje u ugovoru o osiguranju održanje ekvivalentnosti osiguranog / ih rizika i premije osiguranja uređena su u st. 1a i 2, par. 6. I u pogledu prava za povredu ugovorom predviđenih dužnosti koje ugovarač osiguranja ima prema osiguravaču posle nastupanja osiguranog slučaja. Ona su normirana u st. 3 tog paragrafa. Dok su ograničenja u ugovaranju izvesnih prava za povredu sve tri vrste ugovornih dužnosti osiguranika kao zajednička propisana u st. 4 i 5, par. 6. S obzirom na predmet ispitivanja kome je ovaj rad posvećen, logično je naše opredeljenje da na ovom mestu pažnju usredsredimo samo na ispitivanje prava za osiguravača zbog povrede ugovornih dužnosti ugovarača osiguranja koja on ima posle nastupanja osiguranog slučaja, tj. na ona koja su ustanovljena u stavovima 3 i 5, par. 6.

Osiguravač ne može, kao ni prema ZUON iz razloga koje smo već istakli, da zbog povrede ugovorne dužnosti ugovarača osiguranja (bilo koje vrste - prim. autora) da sa ugovaračem osiguranja ugovori pravo da raskine ugovor, već ima samo ona prava i uz ograničenja prema nivou krivice koja je propisao zakonodavac. Ta prava i ograničenja u njihovom korišćenju određena su prema vrsti dužnosti ugovarača osiguranja u par. 6, st. 1, 1a, 2, 3 i 5 ZUOA. Regulisana su dispozitivnim normama, za razliku od zabrane ugovaranja prava na raskid koje je apsolutno prinudna norma (st. 4, par. 6 ZUOA). Dok je odredba da osiguravač može da zahteva dokumentaciju ako je za ugovarača osiguranja moguće da je pribavi na povoljan način, kao i u ZUON, relativno prinudna norma (par. 34a ZUOA i par. 32 ZUON)

ZUOA, kao i ZUON, prihvata koncept subjektivne odgovornosti osiguranika za povredu ugovornih obaveza. On samo čvršće stoji u primeni tog koncepta utoliko što ima jednu načelnu odredbu nepoznatu ZUON u kojoj je predviđeno da zbog povrede ugovorene obaveze iz obične nepažnje (bilo koje vrste, pre nastupanja osiguranog slučaja, posle nastupanja osiguranog slučaja i druge), osiguravač može da se koristi pravom koje je ugovorio sa ugovaračem osiguranja (otkazom ugovora ili pravom da od ugovorene naknade odbije iznos štete koja mu je pričinjena povredom dužnosti) samo ako su ugovaraču osiguranja prethodno (od zaključenja ugovora do povrede dužnosti - prim. aut.) uručeni uslovi osiguranja ili neka druga isprava (polisa, list pokrića ili druga - prim. autora) u kojoj je naznačena ugovorna obaveza za čiju povredu odgovara zbog obične nepažnje (par. 6, st. 5). To je, dakle, jedan strog uslov koji se zahteva da ga osiguravač mora da ispuni da bi on mogao da se koristi ugovorom predviđenim pravom prema ugovaraču osiguranju koji je određenu ugovornu dužnost povredio običnom nepažnjom, koji ako nije ispunjen ugovarač osiguranja

za povredu ugovorne dužnosti običnom nepažnjom ne odgovara. Ovaj uslov je opravdan jer se njegovim ispunjenjem ugovaraču osiguranja unapred skreće pažnju da će osiguravač moći da se koristi pravom koje je ugovoreno ako je ono ugovorom ustanovljenu dužnost povredi običnom nepažnjom. U nesumnjivom interesu ugovarača osiguranja je da uz predaju uslova osiguranja ili neke druge isprave o osiguranju bude još i upoznat sa kojim posledicama, odnosno pravima osiguravača može da računa da će biti sankcionisan ako povredi ugovorenu dužnost običnom nepažnjom. Slično, dobro rešenje kojim se pruža bolja zaštita osiguraniku postoji, videli smo, u nemačkom pravu. Samo što je ono još strože. I što se odnosi isključivo na osiguranikovu povredu dužnosti obaveštavanja osiguravača nakon nastupanja osiguranog slučaja za koju je (zakonom) predviđeno da osiguravač zbog njene namerne povrede može da se koristi pravom da odbije da mu plati naknadu, a u slučaju povrede zbog grube nepažnje da svoju naknadu smanji u meri koja odgovara težini krivice osiguranika. Na te posledice, odnosno prava za osiguravača za slučaj povrede dužnosti obaveštavanja osiguravač mora, kao što smo rekli, da bi mogao da ih koristi da još i upozori osiguranika putem posebnog obaveštenja u tekstualnoj formi (par. 28, st. 4 ZUON).

Sledeće ograničenje koje je u ZUOA predviđeno za slučaj da ugovarač osiguranja povredi neku od ugovorenih dužnosti posle nastupanja osiguranog slučaja odnosi se na pravo osiguravača da tada ugovaraču osiguranja odbije / uskrati da isplati naknadu osiguranja. Kao i prema ZUON, on može da koristi ovo pravo samo ako je povreda ugovorne dužnosti učinjena umišljajem ili grubom nepažnjom. Za razliku od ZUON, ZUOA ne predviđa umanjene naknade, odnosno delimično oslobađanje osiguravača od plaćanja naknade u meri koja odgovara težini krivice osiguranika za grubu nepažnju. Dakle, ZUOA je nepovoljniji za ugovarača osiguranja nego što je to ZUON za osiguranika. On ne vodi računa o nivou krivice ugovarača i potrebi nijansiranja posledica povrede ugovaračeve dužnosti u primeni prava za osiguravača da ugovaraču osiguranja odbije da isplati naknadu. ZUOA znači povredu ugovorne obaveze koju ima ugovarač osiguranja posle nastupanja osiguranog slučaja u pogledu prava osiguravača da odbije da mu plati naknadu tretira na jednoobrazan način. Bez obzira da li je ugovorna obaveza povređena namerno ili grubom nepažnjom. ZUOA nema odredbu kao ZUON o tome ko - osiguravač ili ugovarač osiguranja - snosi teret dokazivanja da je povreda ugovorne obaveze izvršena umišljajem ili grubom nepažnjom. To znači da se na ovo pitanje primenjuju pravila građanskog procesnog prava (parničnog postupka) o teretu dokazivanja. Prema ovim univerzalno usvojenim pravilima, obveznik tereta dokazivanja

bi bio osiguravač, s obzirom da on iz činjenice da je povreda ugovorne dužnosti izvršena namerno ili grubom nepažnjom izvodi za sebe pravo da odbije da ugovaraču osiguranja isplati naknadu osiguranja.

Kao i u ZUON tako je i u ZUOA predviđeno da osiguravač može da se koristi pravom da odbije da ugovaraču osiguranja plati naknadu zbog namerne ili grubom nepažnjom povrede neke ugovorene dužnosti posle nastupanja osiguranog slučaja samo ukoliko je povreda dužnosti uticala na utvrđivanje postojanja i obima obaveze na plaćanje naknade. Ako nema ove uzročne veze između namerne ili grubom nepažnjom povređene ugovorne obaveze i ovih posledica, što preciznije rečeno znači da ukoliko povreda dužnosti nije imala nikakvog uticaja na nastupanje obaveze osiguravača na plaćanje naknade ili na obim obaveze plaćanja naknade, osiguravač ne može da se oslobodi obaveze da plati naknadu ugovaraču osiguranja koji je dužnost povredio namerno ili grubom nepažnjom. Izuzev u slučaju, kao i prema ZUON, ukoliko je ugovarač osiguranja zlonamerno povredio dužnost radi vršenja uticaja na utvrđivanje okolnosti vezanih za ustanovljenje obaveze osiguravača na plaćanje naknade ili okolnosti važnih za utvrđivanje obima obaveze osiguravača da plati naknadu.<sup>18</sup>

U zaključku izlaganja o austrijskom pravu nameće se već broj glavnih zapažanja. Prvo govori da se u austrijskom kao i nemačkom pravu na povredu zakonske obaveze ugovarača osiguranja na davanje osiguravaču obaveštenja nakon nastupanja osiguranog slučaja, odnosno na dužnosti koje čine sadržinu ove zakonske obaveze ugovarača osiguranja, primenjuju pravne posledice propisane u ZUOA za povredu dužnosti koje su za ugovarača osiguranja ustanovljene u ugovoru ili uslovima osiguranja posle nastanka osiguranog slučaja, s obzirom da za povredu ove zakonom ustanovljene obaveze ZUOA, kao ni ZUON, ne propisuje neke posebne posledice / prava osiguravača. Dugo, da se za povredu ovih (ugovorenih) dužnosti običnom nepažnjom od strane ugovarača osiguranja može ugovoriti pravo osiguravača da otkáže ugovor i da ugovorenu naknadu smanji za iznos štete koju je ugovarač osiguranja pričinio osiguravaču povredom dužnosti. A da se pravom ustanovljenim u ZUOA da uskrati da ugovaraču osiguranja plati ugovorenu naknadu osiguravač može da koristi pod uslovom da je ugovarač osiguranja povredu ugovorene dužnosti učinio sa namerom ili grubom nepažnjom radi vršenja uticaja na obavezu osiguravača da plati naknadu ili na utvrđivanje okolnosti važnih za utvrđivanje visine naknade

---

<sup>18</sup>Austrijski najviši sudovi su se više puta izjasnili da zlonamerna povreda obaveze postoji ako je izazvana namernim postupanjem pored svesti o postojećim normama ponašanja (videti obrazloženje u presudi Vrhovnog suda Austrije, Ob. 27/07 koja je objavljena u časopisu *Versicherungsrundschau*, 1-2/2010, str. 48-49).

osiguravača. Treće, da su razlike u regulisanju u ZUOA posledica povreda ugovornih dužnosti koje ima ugovarač osiguranja prema osiguravaču posle nastupanja osiguranog slučaja, što, videli smo, znači i u pogledu zakonske obaveze ugovarača osiguranja na davanje obaveštenja osiguravaču posle nastupanja osiguranog slučaja, male u odnosu na način njihovog regulisanja u ZUON. Razlog tome je u međunarodnom pravu poznata tendencija da se austrijski zakonodavac tradicionalno ugleda u regulisanju obligaciono pravnih i drugih pravnih odnosa na nemačkog zakonodavca. I četvrto, da u regulisanju zakonske obaveze koju ima ugovarač osiguranja nakon nastupanja osiguranog slučaja na davanje obaveštenja osiguravaču postoje uglavnom iste one sličnosti i razlike između ZUOA i Principa koje postoje između ZUON i Principa.

*(Il deo članka biće objavljen u sledećem broju časopisu)*

## **Literatura**

- Bundesgesetz vom 2. Dezember 1958 über den Versicherungsvertrag – Versicherungsvertragsgesetz – VersVG, StF: BGBl. Nr. 2/1959 – Dostupno na: [34 | 2/2017](http://ris.bka.gv.at/Bundesrecht/(Zakon o ugovoru o osiguranju Austrije od 2. decembra 1958. godine). Izmene i dopune: BGBl. Nr. 90/1993 idF BGBl. Nr. 437/1993 (DFB) (NR: GP XVIII RV 641 AB 721 S. 101. BR: AB 4466 S. 564.) [CELEX-Nr.: 390L0619, 388L0357, 387L0344] BGBl. Nr. 917/1993 (K über ldat) BGBl. Nr. 509/1994 (NR: GP XVIII RV 1553 AB 1722 S. 169. BR: 4812 AB 4825 S. 588.) BGBl. Nr. 652/1994 (NR: GP XVIII RV 1682 AB 1810 S. 172. BR: AB 4848 S. 589.) [CELEX-Nr.: 391L0674, 392L0049, 392L0096] BGBl. Nr. 447/1996 (NR: GP XX RV 109 AB 260 S. 36. BR: AB 5245 S. 616.) [CELEX-Nr.: 395L0026] BGBl. I Nr. 6/1997 (NR: GP XX RV 311 AB 449 S. 53. BR: 5379 AB 5357 S. 620.) [CELEX-Nr.: 387L0102, 390L0088, 393L0013, 390L0619, 392L0096] BGBl. I Nr. 140/1997 (NR: GP XX RV 898 AB 1002 S. 104. BR: AB 5602 S. 634.) BGBl. I Nr. 150/1999 (NR: GP XX AB 2029 S. 179. BR: 5998 AB 6035 S. 657.) BGBl. I Nr. 48/2001 (NR: GP XXI RV 422 AB 522 S. 62. BR: AB 6348 S. 676.) [CELEX-Nr.: 399L0044] BGBl. I Nr. 98/2001 (NR: GP XXI RV 621 AB 704 S. 75. BR: 6398 AB 6424 S. 679.) BGBl. I Nr. 33/2003 (NR: GP XXII RV 27 AB 68 S. 12. BR: AB 6786 S. 696.) [CELEX-Nr.: 32002L0013, 32002L0083] BGBl. I Nr. 62/2004 (NR: GP XXII RV 467 AB 490 S. 62. BR: AB 7047 S. 710.) [CELEX-Nr.: 32002L0065] BGBl. I Nr. 131/2004 (NR: GP XXII RV 616 AB 629 S. 78. BR: AB 7143 S. 714.) [CELEX-Nr.: 32002L0092, 31996L0061, 31996L0082] BGBl. I Nr. 95/2006 (NR: GP XXII RV 1428 AB 1521 S. 153. BR: AB 7570 S. 735.)</li></ul></div><div data-bbox=)

[CELEX-Nr.: 32004L0113] BGBl. I Nr. 29/2010 (NR: GP XXIV RV 612 AB 651 S. 60. BR: 8302 AB 8304 S. 784.) BGBl. I Nr. 58/2010 (NR: GP XXIV RV 771 AB 840 S. 74. BR: 8354 AB 8380 S. 787.) BGBl. I Nr. 34/2012 (NR: GP XXIV RV 1632 AB 1696 S. 150. BR: AB 8706 S. 807.) BGBl. I Nr. 12/2013 (NR: GP XXIV RV 2005 AB 2037 S. 184. BR: AB 8850 S. 816.) BGBl. I Nr. 34/2015 (NR: GP XXV RV 354 AB 436 S. 55. BR: 9274) [CELEX-Nr.: 32009L0138, 32014L0051] BGBl. I Nr. 126/2015 (VfGH)

- Code des assurances 1930, version consolidée au 17 mai 2015. (dostupno na: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006073984&dateTexte=20160312>) (francuski Zakonik o osiguranju).
- Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts („Direktiva Saveta 93/13/EEC od 5. aprila 1993. godine o nepravičnim ugovornim odredbama potrošačkih ugovora“), Official Journal of the European Communities, L 95, 21. 4. 1993, 29–34.
- Đorđević, Slavko, „Principi Evropskog ugovornog prava osiguranja – budući opcionalni instrument prava EU?“, *Revija za pravo osiguranja*, 2/2011, 19–28.
- Đorđević, Slavko, Samardžić Darko, *Nemačko ugovorno pravo osiguranja sa prevodom zakona (VVG)*, 2014, Beograd, 2014.
- Ilkić, Zoran, *Prevare u osiguranju od autoodgovornosti*, u knjizi: *Reforme i novi izazovi u pravu osiguranja*, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, 2016, str. 214-226.
- Кодекс за застраховането, Обн. ДВ. бр. 103 от 23 Декември 2005г., изм. ДВ. бр. 105 от 29 Декември 2005г., изм. ДВ. бр. 30 от 11 Април 2006г., изм. ДВ. бр. 33 от 21 Април 2006г., изм. ДВ. бр. 34 от 25 Април 2006г., изм. ДВ. бр. 54 от 4 Јули 2006г., изм. ДВ. бр. 59 от 21 Јули 2006г., изм. ДВ. бр. 82 от 10 Октомври 2006г., изм. ДВ. бр. 105 от 22 Декември 2006г., изм. ДВ. бр. 48 от 15 Јуни 2007г., изм. ДВ. бр. 97 от 23 Ноември 2007г., изм. ДВ. бр. 100 от 30 Ноември 2007г., изм. ДВ. бр. 109 от 20 Декември 2007г., изм. ДВ. бр. 67 от 29 Јули 2008г., изм. ДВ. бр. 69 от 5 Август 2008г., изм. ДВ. бр. 24 от 31 Март 2009г., изм. ДВ. бр. 41 от 2 Јуни 2009г., изм. ДВ. бр. 19 от 9 Март 2010г., изм. ДВ. бр. 41 от 1 Јуни 2010г., изм. ДВ. бр. 43 от 8 Јуни 2010г., изм. ДВ. бр. 86 от 2 Ноември 2010г., изм. ДВ. бр. 100 от 21 Декември 2010г., изм. ДВ. бр. 51 от 5 Јули 2011г., изм. ДВ. бр. 60 от 5 Август 2011г., изм. ДВ. бр. 77 от 4 Октомври 2011г., изм. и доп. ДВ. бр. 21 от 13 Март 2012г., изм. и доп. ДВ. бр. 60 от 7 Август 2012г., изм. ДВ. бр. 77 от 9 Октомври 2012г., изм. и доп. ДВ. бр. 20 от 28 Февруари 2013г, ДВ. бр. 103 от 23 Декември 2005г. (bugarski Zakonik o osiguranju).
- Konstantinović, Mihajlo, *Obligacije i ugovori - Skica za Zakon o obligacijama i ugovorima*, Beograd, 1969.

- Loi fédérale sur le contrat d'assurance du 2 avril 1908, Etat le 1er janvier 2011, FF 1904, 267 (švajcarski Zakon o ugovoru o osiguranju od 2. aprila 1908, reformisan stupio na snagu 1. januara 2011).
- Lege privind Codul civil, *Monitorul Oficial al României*, Partea I, Anul 177 (XXI) – Nr. 511/24.VII.2009 (rumunski Građanski zakonik).
- Lando, O. and Beale, H. (eds) *Principles of European Contract Law: Parts I and II, Combined and Revised. Prepared by the European Commission on Contract Law (2000)*; O. Lando et al (eds), *Principles of European Contract Law: Part III (2003)* - dostupno na: [http://frontpage.cbs.dk/law/commission\\_on\\_european\\_contract\\_law](http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law).
- Langheid, Theo und Muller-Frank, Cristoph. Richtspruchungsübersicht zum Versicherungsvertragsrecht im ersten Halbjahr 2015, *Versicherungsvertragsrecht*, NJW 32/2015, 2311.
- Marlow, Sven, § 13 in *Versicherungsrechts-Handbuch* – Hg: Beckmann, R. Michael, Matusche-Beckmann, Annemarie, Munchen, 2008: Verlag C. H. Beck.
- Opšti uslovi za osiguranje od odgovornosti iz obavljanja lekarske, stomatološke, farmaceutske i biohemijske delatnosti od 13.5.2014, Uniaqa osiguranje Srbija.
- Opšti uslovi za osiguranje imovine od 1.11.2010, Generali osiguranje Srbija.
- Posebni uslovi za osiguranje imovine i odgovornosti fizičkih lica od 28.9.2009, Wiener Stadtische osiguranje Srbija.
- Presuda Vrhovnog suda Austrije, Ob. 27/07 - Versicherungsrundschau, 1-2/2010, str. 48-49.
- "Restatement of European Insurance Contract Law", *Principles of European Insurance Contract Law (PEICL), Status: 1 November 2015* (dostupno na: <https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/forschung/evip/restatement/sprachfassungen/peicl-en.pdf>). (Principi Evropskog ugovornog prava osiguranja).
- Rixecker, Roland, "Quotelung bei Obliegenheitsverletzung: Alles, Nichts oder die Hälfte", *Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft*, 1/2009, 3–12.
- Rokas, Joanis, „Principi Evropskog ugovornog prava osiguranja kao napredan i uravnoteženi sistem zaštite ugovarača osiguranja“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 1/2013, 32–36.
- Slavnić, Jovan, Obaveza osiguranika da osiguravaču prijavi nastupanje osiguranog slučaja - pogled na savremena rešenja, *Pravni život*, 11/2016, str. 174-190.
- Slavnić, Jovan, „Udruženje za pravo osiguranja Srbije je rodna kuća predloga rešenja kojima se reformiše ugovor o osiguranju u (pred)

nacrtima Građanskog zakonika Republike Srbije“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 3/2016, str. 67-72.

- Slavnić, Jovan, „Uticaj i značaj krivice osiguranika na posledice povrede obaveza koje ima u svim vrstama osiguranja – Pogled na savremena rešenja u nekim evropskim državama i u Srbiji“, Zbornik radova: *Reforme i novi izazovi u pravu osiguranja*, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, 2016, 7-50.
- Slavnić, Jovan, „Zaključivanje ugovora o osiguranju prema Nacrtu Opšteg referentnog okvira za Evropsko ugovorno pravo osiguranja“, Zbornik radova: *Integracija prava osiguranja Srbije u evropski sistem osiguranja*, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, 2009, 323-350.
- Slavnić, Jovan, „Nova područja i pravila tumačenja ugovora u korist jedne strane kod ugovora o osiguranju“, Zbornik radova: *Moderno pravo osiguranja: tekuća pitanja i trendovi*, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, 2014, 229-253.
- Šulejić, Predrag, Komentar čl. 917 ZOO „Obaveza obaveštavnja o nastupanju osiguranog slučaja“, u knjizi: *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, knjiga II, redaktor Perović, Slobodan, Beograd, 1994-1495.
- Šulejić, Predrag, Komentar čl. 18 ZOO „Ništavost odredaba o gubitku prava“, u knjizi *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, knjiga II, redaktor Perović, Slobodan, Beograd, 1995, 1495-1496.
- *Versicherungsvertragsgesetz vom 23. November 2007*, BGBl. I S. 2631, das zuletzt durch Artikel 8 Absatz 21 des
- *Gesetzes vom 17. Juli 2015*, BGBl. I S. 1245, geändert worden ist (nemački Zakon o ugovorima o osiguranju od 23. novembra 2007).
- Vlada Republike Srbije, Komisija za izradu Građanskog zakonika (2015): *Građanski zakonik Republike Srbije – Radni tekst*, 29. 5. 2015, Beograd.
- *Zákon ze dne 3. února 2012 občanský zákoník, zákon č. 89/2012, Sbírký zákonů ČR*, No. 89/2012 Coll. (Građanski zakonik Češke, na snazi od 1. 1. 2014.). Ugovor o osiguranju je regulisan u čl. 2758-2872.
- Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, *Službeni list SRJ*, br. 31/93 i *Službeni list SCG*, br. 1/2003 – Ustavna povelja.
- Zakon o osiguravajućim zavodima i zajednicama osiguranja, *Službeni list SFRJ*, br. 27/61.